Budstikka

Kommunikasjonsskrift for NORSK POSTHISTORISK SELSKAP

NORSK POSTHISTORISK 19 19/2 77 SELSKAP

Nummer 3 - oktober 1998 **Nytrykk 2014** **3. årgang**

DONASJONSAUKSJON LØRDAG 14. NOVEMBER

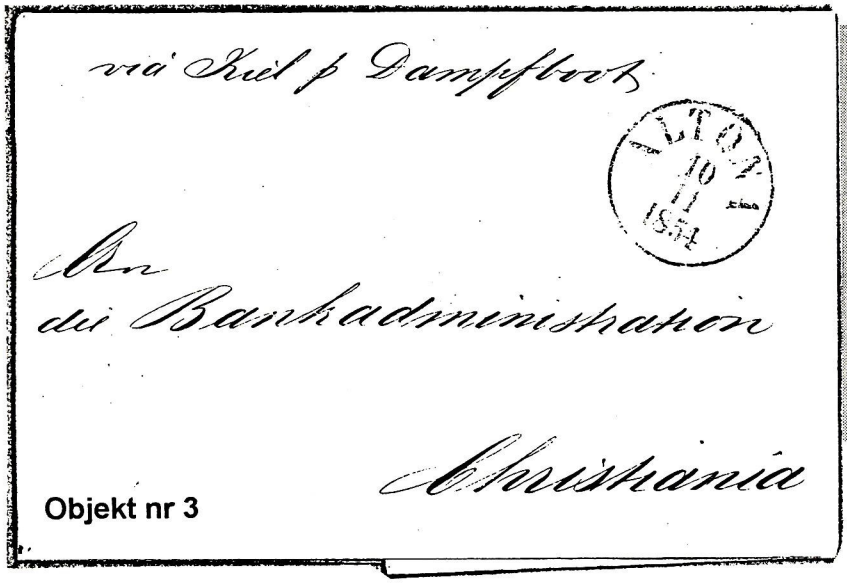

Objekt nr 3

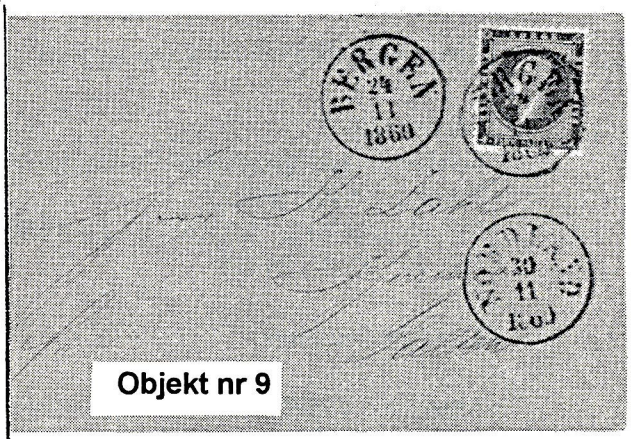

Objekt nr 9

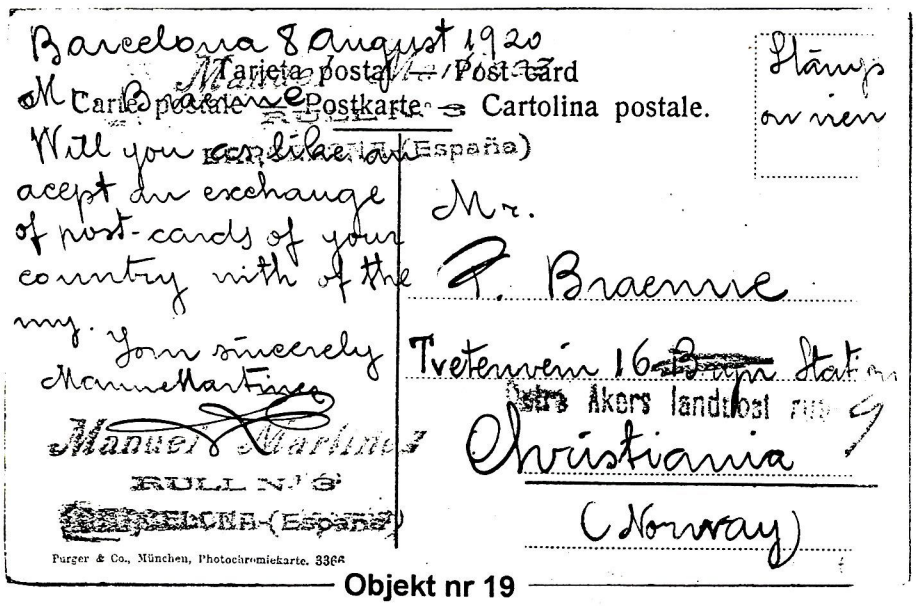

Objekt nr 19

Objekt nr 78

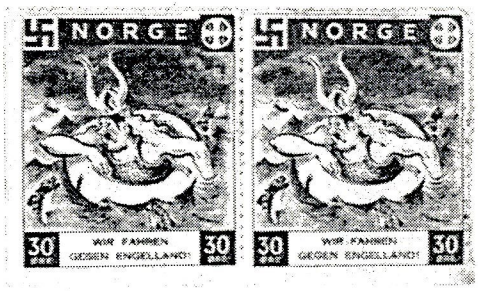

Objekt nr 79

Vi spår at det blir stort oppmøte og livlig budgivning på donasjonsauksjonen, som inneholder en rekke spennende objekter. Takk til alle som har gitt objekter til auksjonen. Møt opp - støtt selskapet ! Den komplette auksjonslisten finner du bakerst i dette nummeret av «stikka».

Budstikka
utkommer inntil videre fire ganger i året og sendes medlemmene i Norsk Posthistorisk Selskap.

Ansvarlig redaktør BUDSTIKKA:

Tor Østlund, Wilstersvei 14 B, 0580 OSLO
Tlf priv 22 64 19 37, Ktr: 23 14 78 65.
Fax kontor: 22 17 44 90.

Ettertrykk tillatt hvis kilde oppgis.

Styret i NPS:
Formann: Ivar Sundsbø, Postboks 4369 Torshov, 0402 OSLO.
Tlf priv: 22 29 07 43 Ktr: 22 35 79 43
Fax ktr: 22 35 20 55

Styremedlemmer:

Kasserer: Oddbjørn Solli, Seljeveien 23, 1481 HAGAN.Tlf priv: 67 07 70 02,
Fax ktr: 22 45 23 35
Postgiro NPS: 0801 3972932

Bjørn Muggerud, Fredrik Kvamsgt 19, 0172 OSLO. Tlf privat: 22 36 22 10

Arvid Løhre, Lurudveien 28 K
2020 SKEDSMOKORSET
Tlf ktr: 23 14 80 58

Arne J. Bay
Karl Andersensvei 52
1086 OSLO

FORMANNENS HJØRNE:

Ett møte har allerede gått av stabelen i sesongen 1998/99, og med det også et styremøte. Arne J. Bay har gått inn i styret, og vi får greie oss med bare ett varamedlem til nytt årsmøte i april. NPS har mange saker å ta fatt på, og med nærmere kontakt med Postmuseet og noe mer rådighet økonomisk, skal det være mulig å få gjennomført en del saker. Mye er på trappene, og det er vel greit å orientere medlemmene hva dette dreier seg om:

* Et samarbeid med Postmuseet /Postbiblioteket for å kunne bruke det etter hvert relativt rikholdige NPS-biblioteket. Vi har ganske mye liggende. Oddbjørn sitter med noe, Arne J. Bay med noe, - jeg selv med noe. Hensikten må være å kunne ajourføre en biblioteksfortegnelse for medlemmene slik at utlån er mulig og litteraturen kommer medlemmene til gode.

* Samarbeid med Postmuseet i andre sammenhenger, som ved temautstillinger.

* Kopiering av samlinger. Arvid Løhre og undertegnede skal gå gjennom medlemslister for å sende ut forespørsel om medlemmer kan gi et kopisett av interessante samlinger som skal oppbevares i Postmuseet. Hver enkelt eier er ekspert på sitt felt, og det vil være synd om kunnskaper går tapt når samlinger stykkes ut og selges. En viss kompensering av eventuelle kopiutgifter kan være mulig, dessuten vil portokostnader bli dekket. Arvid og jeg kommer til å sende konkrete forespørsler til personer vi vet sitter med slike samlinger.

* Utarbeidelse av ny medlemsmatrikkel med områder/samlinger/interessefelt etc. Oddbjørn vil være primus motor for dette.

Styret vil være mottakelig for innspill og forslag til Selskapets ve og vel. Og når det er sagt,- jeg vil håpe at dere finner noe morsomt på donasjonsauksjonen. Jeg synes det denne gangen finnes masse spennende ting. God fornøyelse.

Ivar Sundsbø

REFERAT FRA MØTET I NPS 26. SEPTEMBER 1998

Første del av møtet var lagt til Postmuseet og spesialutstillingen «Luftpost i Norge – fra ballong til jet». Arvid Løhre orienterte kort om utstillingen, før de frammøtte med selvsyn kunne studere den franske ballongkurven som havnet med luftpost i Norge i 1870. Utstillingseksponat var lånt inn fra Egil Thomassen, Knut Arveng, Finn Nordrum og Arvid Løhre. Dessuten ble det selvfølgelig vist godbiter fra Postmuseets egne samlinger. Etter en times tid brøt man opp og bega seg til Schweigaardsgate, der møtet fortsatte som vanlig i PFTs kantine kl 14.

1) Formannen kunne ønske velkommen til 24 medlemmer og 2 gjester. Gunnar Jone og Kjell Åge Johannesen, nye medlemmer til stede for første gang, ble ønsket spesielt velkommen.

Siden forrige møte har to av selskapets medlemmer gått bort, John Erik Tegler og Kjell Fiskvik. Bjørn Schøyen sa noen velvalgte minneord om styremedlem Kjell Fiskvik. Deretter reiste forsamlingen seg til en kort stillhet.

Formannen refererte kort fra styremøtet, som hadde blitt avholdt i Postmuseet tidligere på dagen. Arne J. Bay rykker opp fra varamedlem til styremedlem etter Kjell Fiskvik. NPS har nå 130 ordinære medlemmer, 10 æresmedlemmer, 12 medlemmer fritatt for kontingent og 13 innbudte, til sammen 155. Økonomien til NPS ser nå bedre ut. Det ble også orientert om møteplanene framover, og spesielt det åpne møte i Ålesund 3. oktober.

2) Egil Thomassen sto for møtets hovedpost. På Postmuseet hadde vi fått studere hans samling «Air mails of Norway», og nå fikk vi også presentert hans nye bok: «Norwegian Air Mail». Egil fortalte interessant om sin egen bakgrunn som samler og hvordan han fattet interesse for temaet. Vi fikk også høre om hvordan utstillingseksponatene med luftpost hadde utviklet seg i hans tid som samler. Paul H. Jensen karakteriserte boka med ordene. «Den mest betydningsfulle posthistoriske boka som noensinne har vært utgitt i Norge». Egil Thomassen høstet velfortjent applaus, både for foredraget og for innsatsen med den flotte håndboka.

3) Paul H. Jensen holdt deretter et interessant foredrag og viste mange rariteter fra sin samling «Prøvetrykk og essays». En del av godbitene vil også bli og se på FREFIL 98 i åpen klasse, med den originale tittel: «Den skar seg» !

4) Tradisjonell bevertning, tilbehør og skåler. Som vanlig smakte alt utmerket.

5) Det var forslag på to nye medlemmer: Knut Arveng og Ivar Johansen.
Arne Thune-Larsen, som var norsk kommisjonær for utstillingen PORTUGAL i Lisboa, fortalte litt om denne.
Paul H. Jensen kom med en kort orientering fra utstillingen PRAGA '98. En godt besøkt utstilling, men ikke fra Norge.
Jorunn Moen fra Postbiblioteket hadde med seg en ny medarbeider som gjest, Marianne Kluge. Når medlemmer av NPS heretter henvender seg til Postbiblioteket, vil det være Marianne Kluge sitt ansvar at vi får hjelp.
Jorunn orienterte videre om mikrofotografering av posthistorisk kildemateriell. Alle postregionene vil etter hvert få kopier og leseutstyr, slik at det kan bli mulig å studere skriftene uten å måtte reise til Oslo. Flere gode nyheter var at Postbiblioteket hadde satt av

kr 50.000,- for 1999 til støtte for utgivelse av filatelistisk litteratur. Medlemmer av NPS med et bokprosjekt bør merke seg dette og søke.
Jorunn har skrevet en rapport fra utstillingen i Lisboa, som kan lånes fra Postbiblioteket.

Wilfred Wasenden kom med et originalt og meget generøst tilbud. Han skal selge en 22 fot seilsjekte, trebåt av Colin Archer-type, bygget i 1981 på Stord. Dersom noen i NPS sørget for kontakt med en kjøper, ville både vedkommende og NPS få en ikke ubetydelig del av kjøpesummen.
Paul H. Jensen viste fram en ny bok: Joachim Helbig:: «Vorphilatelie / Deutung von Gebührenvermarken auf Briefen» utgitt på Michel-forlaget. Han kan være behjelpelig med en bestilling, pris ca kr 180 - 200.

6) Til slutt ble det avholdt en forholdsvis stor auksjon med objekter fra medlemmer til medlemmer. Referenten har ikke tallenes tale, men det ble gjort flere gode kjøp. Under Paul H. Jensens spirituelle ledelse ble forhåpentligvis både selgere og kjøpere fornøyd.

Arvid

MINNEORD:

Sent i juli kom den triste meldingen om at Kjell Fiskvik var gått bort 64 år gammel. Han hadde de senere år vært plaget med et dårlig hjerte, men dødsfallet kom likevel brått på oss alle.

Kjell har i en årrekke vært medlem av Norsk Posthistorisk Selskap, og var i de senere år selskapets sekretær. Han var en ivrig filatelist med en rekke ulike samle-områder som de Baltiske stater, Grønland og polarfilateli. Kjell vil likevel best bli husket som en betydelig posthistoriker innenfor norsk bypost. På grunnlag av dette ble han også oppnevnt som sakkyndig i retten i den største forfalskningssak som har rammet norsk filateli. Her var Kjells inngående kjennskap til norske byposters historie, viktige brikker i det puslespill som til slutt endte med fellende dom.

Kjell var opprinnelig østlending, men arbeidssituasjonen førte han til Bergen hvor han også stiftet familie. Han var sosialøkonom av utdannelse og var ansatt ved Universitetet i Bergen. Hans akademiske bakgrunn resulterte i en nøyaktighet hvor krav til kildedokumentasjon preget alle hans arbeider. Kjell forfattet en rekke artikler, men hovedarbeidet; en håndbok over Norsk Bypost fikk han aldri se avsluttet. Hans forskning og studier vil likevel danne grunnlag for videre arbeid. Kjell var alltid villig til å dele den kunnskap han ervervet seg. Han var en mild person, men hadde sterke meninger og stod alltid fast på sine prinsipper.

En god venn og en betydelig posthistoriker er gått bort. Vi lyser fred over Kjell Fiskviks minne.

Bjørn A. Schøyen

Forslag til nye medlemmer av Selskapet:

I kraft av sin stilling er to personer foreslått som inviterte medlemmer:

Torgunn Haugaard, Oslo,- ansatt i Postmuseet
Marianne Kluge, Oslo,- nyansatt i Postbiblioteket med ansvar for posthist.litt.

Som ordinære medlemmer er følgende personer foreslått:

Knut Arveng, Oslo.
Knut var med under Norwex-arrangementet, og han har være en flittig skribent i et ikke ukjent klubb-tidsskrift. For de medlemmene som var på forrige møte, vil kanskje samlingen med Gressholmen som Oslos første lufthavn huskes. Eier var den samme Knut Arveng.

Ivar Johansen,Oslo.
Han er muligens kjent for mange som journalist i Aftenposten, men sitter nå som medlem i redaksjonskomiteen i samme avis. Han har samlet frimerker i ganske mange år på et beskjedent nivå, men skrevet desto flere spalter med filatelistisk innhold i Aftenposten opp gjennom årene.

Oddvar Jan Melseter, Ålesund.
En del av interessefeltet her omfatter Polen og motivsamlinger med trykk og papir (relativt høyt bedømte samlinger). Han har også skrevet en god del artikler med posthistorisk innhold, og sysler som så mange andre med hjemstedssamling,- selvsagt Ålesund.

Henning J. Mathiassen, Drammen.
Han har i mange år drevet med luftpost, og her snakker vi om luftpost både til og fra Norge. Eksponatet er kvalifisert til internasjonal deltakelse. En del artikler et også forfattet av Mathiassen.

Eventuelle innsigelser må være skriftlige, og være styret i hende innen rimelig tid, med begrunnelse for at noen av disse ikke skal være kvalifisert til medlemsskap.

ÅPENT MØTE UNDER UTSTILLINGEN ÅLESUND 98.

13 medlemmer og fire gjester hadde funnet veien til Hotell Scandinavie, bare 100 meter fra utstillingshotellet Rica Parken i Ålesund lørdag 3 november. Her holdt NPS sitt åpne møte. Litt kollisjon med ledsagertur rundt i byen får ta skylden for at det ikke ble flere på møtet. Formannen ønsket velkommen og ga ordet til dagens foredragsholder, Øyvind Midtlid. De som ikke var til stede gikk virkelig glipp av et meget interessant foredrag om tilblivelsen av postrutene på Nord-Vestlandet og det slit og strev dette var i all slags vær. Midtlid hadde en utmerket utredning som gikk fra 1600-tallet fram til begynnelsen av dette århundre og avsluttet med Dampskibet Ternen i ruten mellom Sjøholt og Ålesund. Stoffet var lokalt knyttet, men likevel var det en generell posthistorie over norske forhold i miniatyr. Mange takk til Øyvind for et utmerket foredrag. Møtet ble avsluttet rundt kl 13.00.

Ref. I.S.

MØTEINNKALLING NORSK POSTHISTORISK SELSKAP DEN 14.11.98 KL 14.00 STED: SCHWEIGAARDSGT 33 B, POSTENS FRIMERKETJENESTE.

I stedet for å sende ut separat innkalling til møtet den 14.11.98, sendes dette som innlegg i Budstikka, som allikevel skal ut til alle medlemmer. Etter forrige møte fikk formannen inntrykk av at det var for mye program. Denne gangen setter vi opp følgende program:

1. Orientering fra Styret, medlemssaker etc.
2. Donasjonsauksjonen. Liste finnes med noen illustrasjoner annet sted i Budstikka. Skriftlig budgivere stiller helt på lik linje med medlemmer som er til stede.
3. Medlemmenes egne innslag. Ordet er fritt! Dette betyr at alle bør ha med et eller annet interessant- presentere et objekt, samler-område, interessefelt. Kort sagt- dette blir et møte slik dere vil ha det selv- denne gangen uten fast program.
4. Lapskaus og akevitt.
5. Bytte / vise fram/ diskutere/ ha det hyggelig- avdeling.

"Programvalget" betinger selvsagt at medlemmene har med seg objekter, samlinger, litteratur eller hva det nå skal være. Vi lager i alle fall en hyggelig lørdag ettermiddag for hverandre i uhøytidelige former. Husk det er snart jul. Denne gangen får jeg si at jeg mottar gjerne signaler fra de som kommer. De som ikke kommer, kan forholde seg fullstendig rolig.
Jeg er fortsatt tilgjengelig på NPS adresse, eller privat: Tyslevkroken 9B, 1163 Oslo. Tlf. priv 22290743, kontor 22357943 eller fax 22352055.

Hilsen Ivar S.

REKOMMANDERTE FORSENDELSER - DEL 1

Av Wilfred Wasenden

Denne artikkelen, som er spesielt tilrettelagt for medlemsbladet til Norsk Post-historisk Selskap, bygger på et større bokverk som er under arbeid, og som vil omhandle de fleste sider ved rekommanderte forsendelser. I artikkelen tar jeg opp problemstillinger som knytter seg til rekommanderte forsendelser i tiden like før og etter 1855. Dette temaet har, så langt jeg kan se, ikke tidligere vært gjort til gjenstand for inngående analyser og drøftinger, og det har knyttet seg en viss usikkerhet til hvordan en skulle fortolke datidens regelverket. Fordi emnet er komplisert, og kildematerialet ofte kan være noe uoversiktlig og mangelfull, vil jeg ikke gjøre krav på at framstillingen er fullstendig og endelig. Det er derfor av stor interesse for meg å få tilbakemelding på innlegget, med opplysninger om annet kildemateriale, litteraturhenvisninger og eksempler på rekommanderte objekter[1]. Av hensyn til stoffmengden har jeg funnet det hensiktsmessig å fordele framstillingen på flere nummer av medlemstidsskiftet, men har valgt å gi de ulike kapitlene og avsnittene fortløpende nummerering.

Jeg håper innleggene vil kunne skape diskusjon blant medlemmene.

[1] Kommentarer og fotostatkopier av rekommanderte forsendelser kan sendes til forfatter via Postboks 270, 1361 Billingstad.

1. INNLEDNING

Fordi rekommandasjon av ulike postforsendelser er, og har vært, en integrert del av de samlede posttjenestene, må informasjon av særlig betydning for å forstå hvordan rekommanderte sendinger ble porto- og gebyrbelagt, kartert og håndtert søkes fram i de lover, forordninger og andre bestemmelser som omfatter postgangen i sin allminnelighet. Det er med andre ord slik at regelverket for rekommanderte forsendelser må letes fram fra et meget omfattende kildemateriale.

Da det, så langt jeg kan se, ikke er utarbeidet noen samlet kronologisk framstilling over norsk rekommandert post, valgte jeg å starte mitt arbeid med gjennomgang av det kildemateriellet som er tilgjengelig i Postbiblioteket, Universitetsbiblioteket og i Riksarkivet. Samlinger av Norges Lover, kongelige resolusjoner, anordninger mv., sirkulærer fra departementet til postmesterne, Departementstidende, portotakstene og ulike postkonvensjoner har vært viktige primærkilder. Av andre primærkilder jeg har benyttet vil jeg spesielt nevne samlinger av rundskriv fra postmesteren i Christiania/Oslo til de underliggende poståpneriene, ulike postjournaler samt diverse brevkorrespondanse vedrørende posttjenestene.

I den grad jeg har vært i stand til å finne fram til primærkilder, som omhandler de temaene jeg drøfter, har jeg valgt å benytte disse.

Der det har vært mulig har jeg også konferert resultatene jeg har kommet fram til med andre posthistoriske kilder. Dette gjelder både portotakstene, anvendelse av ulike stempeltyper og oppgaver over de forskjellig postveiene som har blitt benyttet til framsending av rekommandert post. Analyse av rekommanderte forsendelser har stått sentralt i arbeidet med å bekrefte hvordan regelverket virkelig ble anvendt. Jeg har forsøkt å være nøye med å henvise til kildene jeg har benyttet, og har også referert til arkivene der de ulike dokumentene befinner seg. Kildematerialet som er gjengitt i boken *Postgangen fra Norge til utlandet i perioden 1855 - 1890,* og eget brevmateriale (bl.a. innenlandsforsendelser) er benyttet i granskingsarbeidet.

Fordi framstillingen strekker seg over et vidt tidsperspektiv, vil teksten bære preg av at ordbruken og rettskrivingen har endret seg. Jeg har valgt å benytte den fagterminologien som gjaldt i den tidsperioden jeg behandler. Dette kan fra tid til annen skape noe forvirring idet betegnelsen på en tjeneste i en periode kan forekomme brukt i en litt annen betydning på et seinere tidspunkt. Der jeg mener det er nødvendig, tar jeg det aktuelle problemet opp til drøfting.

Skrivemåten av enkelte ord kan også være forskjellig selv innenfor en og samme tidsepoke, avhengig av i hvilken sammenheng ordet forekommer. I *Porto-Taxt for Breve o.d., som med Dampskib afgaae til eller ankomme fra de danske Stater, eller som befordres over de danske Stater*, fra 1852, skrives f.eks. recipisse *(med ci)*. Den samme skrivemåten finner vi i portotakstene fra 1858. På selve formularet staves imidlertid ordet recepisse *(med ce)*.

Et av siktemålene med dette arbeidet har vært å gi en mest mulig samlet framstilling av forskjellige former for rekommanderte sendinger og den behandlingsmåten som slik post ble underlagt. For at ikke omfanget skulle bli for stort, var det nødvendig å begrense stofftilfanget. Som en følge av dette har jeg f. eks. ikke lagt vekt på å drøfte og eksemplifisere alle portoendringene som har funnet sted for de ulike kategoriene av rekommanderte sendinger. Slik informasjon finner vi likevel i de respektive portotakstene, i kataloger og annen spesiallitteratur.
For at fremstillingen skal bli mest mulig oversiktlig har jeg valgt å behandle de ulike kategorier av rekommanderte forsendelser mest mulig samlet innenfor det tidsrommet tjenesten var gyldig. Noen steder har jeg imidlertid valgt å splitte opp et tema der dette vil kunne bidra til å belyse også andre spesielle forhold som knytter seg til behandlingsmåten av den rekommanderte posten i en spesiell tidsepoke. Jeg har f.eks. valgt å omtale merking av rekommanderte brev i to separate kapitler. De manuelle påtegningene som ble benyttet før 1855 og i de første årene etter frimerkene ble tatt i bruk, skiller seg noe ut fra dem vi finner etter at postkontorene tok i bruk ulike stempler for å merke den rekommanderte posten. Forhold som henger sammen med de særbestemmelsene som fulgte av de ulike postkonvensjonene kan også lettere forklares gjennom en oppsplitting av temaet.

Jeg håper at denne måten å organisere stoffet på vil falle hensiktsmessig for dem som eventuelt kommer til å benytte dette skriftet i tilknytning til analyse av eget rekommandert materiale.

2. REKOMMANDASJON FØR 1855.

2.1 Hva er en rekommandert sending?

Ordet rekommandert er avledet fra middelalderlatin og ble i eldre språkbruk forstått som å *betro, anbefale til ens særlige varetekt eller velvilje*. Etter at posttjenestene kom i gang rundt om i Europa, finner vi at ordet blir vanlig brukt i flere lands postspråk, og ble da forstått som å

> *"overgi (brev, forsendelser) til postvesenets særlige omsorg og ansvar, mot kvittering og betaling av særlige gebyrer."* (Aschehoug, 1960)

En studie av norske lover og forordninger viser at ordet **rekommandert** ikke blir brukt i lovtekstene som omfatter innenlands postgang før med

> *"Lov indeholdende*
> *Forandringer i og Tillæg til Loven om Brevportoen m.v. af*
> *12te August 1848"*

datert 7. juli 1854. Her finner vi begrepet knyttet til § 5 (se avsnitt 3.1).

Begrepet *rekommandert* blir derimot brukt i flere av postkonvensjonene Sverige og Norge inngikk med andre land før 1855. Som et eksempel på dette viser jeg til

> ***Post-Convention*** *imellem*
> ***Hans Majestæt Kongen af Sverige og Norge***
> *på den ene, og*
> ***Hans Majestæt Kongen af Danmark***
> *på den anden Side,*

av 28. Februar 1852, der det bl.a. står i § 9

> ***"Dog skulle Pengebreve (jevnf. Art. 6 Litr. b) ligesom ogsaa anbefalede Breve - det er saadanne, som have Paategningen : "anbefales", "recommanderes" eller "NB" - stedse karteres hvert for sig og med Angivelse af Adressatens Navn."***

I terminologien som ble brukt i ulike lovtekster, kongelige resolusjoner og i sirkulærene fra *Departementet for det Indre*, benyttes anbefalte brev og rekommanderte brev synonymt, og henspeiler på en sending som er spesielt kartert, og

som skulle fremsendes på en slik måte at den kunne etterspores i alle ledd fra sendingen ble levert inn til den ble avhentet på mottagerstedet.

Til gruppen *rekommanderte sendinger* regnes, i tiden før 1855, de forsendelsene som postmesteren måtte gi kvittering for ved innleveringen, og som det ble betalt et særskilt gebyr for.

Denne fortolkningen støtter seg på formuleringer som forekommer i ulike sirkulærer fra Departementet for det Indre til postmesterne vedrørende beregning av porto og gebyrer, og på de bestemmelsene som fastsatte postmesternes og postbetjentenes avlønning. For å underbygge denne fortolkningen har jeg tatt for meg noen sentrale rundskriv der vi bl.a. finner bestemmelser som regulerte forsendelsen av rekommandert post mellom Norge og omliggende land.

I Circulaire av 14. juni 1848 skriver departementet til samtlige postmestere og til postekspeditørene i Lillesand, Tvedestrand, Horten, Drøbak og Alten bl.a. følgende i forbindelse med at karteringsreglene ble justert:

> *"Da derhos Departementet og den danske Generalpostdirection have vedtaget, at den hidtil brugelige Navne-Kartering af de mellom Norge og Danmark med Dampfartöi befordrede Breve skal ophöre, og det er bestemt, at det Samme skal skee med Hensyn til de Breve, som befordres mellom Norge og Lübeck med Dampfartöi, saa ville herefter de Breve, som skulle forsendes med Dampfartöi fra Norge til danske Steder, samt til Lübeck og Steder derover, blive at anföre paa vedkommende Karter efter Stykketallet, saaledes at Breve af eens Vægt og Porto, bestemte til samme Sted, karteres under Eet med den samlede Porto. Herfra undtages dog Bancobreve, der blive at kartere paa samme Maade som hidtil, fremdeles de Breve, for hvis Indlevering paa vedkommende Postcontoir der fordre Beviis, hvilke paategnes "Recommanderet", og anføres paa Karterne som "recommanderede Breve" og endelig de Breve som angaae den offentlig Tjeneste."*

Etter min oppfatning gir dette sirkulæret en presisering av rekommandasjonsbegrepet. **De brevene det ble krevet innleveringsbevis for,** en tjeneste som, ifølge takstene fra 1848, skulle betales med 4 skilling, **ble regnet som rekommanderte**.

Til tross for at selve begrepet ***Rekommandert*** ikke direkte blir brukt hverken i den delen av lovverket eller i reglementet som regulerte *innenlandsposten* før det som ble gjeldende fra 1. januar 1855, må innenlandsbrev som ble innlevert mot kvittering regnes som rekommanderte.

Enda et holdepunkt for at denne fortolkningen er sannsynlig, finner vi i Circulaire nr. 26 fra 1851. Departementet gir informasjon om portotakstene til England og til USA og skriver bl.a. følgende:

> *c) For recommanderede Breve erlægges, foruden Portoen for sædvanlige Breve og det norske Recommandasjonsgebyhr, endvidere et fremmed Recommandasjonsgebyhr af 2 Sgr., hvilket sidste beregnes til Indtægt i Kartene.*

Henvisningen til det norske "*Recommandasjonsgebyhr*" kan vanskelig være annet enn det som ble betalt for å få kvittering for innlevering av brevet, og dermed få det separat kartert.

Også i Circulaire nr. 5 1850 fra *Den Kongelige Norske Regjerings Departement for det Indre*, der departementet meddeler de bestemmelsene som skulle gjelde for fremsending av rekommandert post til andre Europeiske land via Sverige, må framstillingen tolkes på samme måte. I dette rundskrivet finner vi også detaljerte instruksjoner om til hvilke land forsendelsene måtte være helt frankerte, og om hvordan rekommandasjonsgebyrene skulle beregnes.

Presisering:
Det er på sin plass å understreke at setningsbyggingen til tider kan være slik at den kan skape uklarhet om hva som egentlig ligger i begrepet ***"Beviis"***.
I ett rundskriv finner vi denne formuleringen:

> *"..for hvis Indlevering paa vedkommende Postcontoir der fordre Beviis,"*
> (Circulaire av 14. juni 1848)

I kongelig resolusjon 12. desember 1816 står det:

> *"Beviis for Modtagelsen af private Breve med eller uden Penge, naar saadant forlanges, betales med 4 Spß.."*
> (Bekjendtgjørelse fra Regjeringens 3die Dep., av 31. des. 1816.)

I en kongelig resolusjon av 29. september 1848 står det:

> *"At Postmestere og Postexpediteurer ere berettigede til at nægte Qvittering for Modtagelsen af portofrit Brev, undtagen naar det indeholder Penge,..."*

Avhengig av om den som formulerte setningene så innleveringen fra innleverer eller fra postmesterens side, får vi utsagn, som i realiteten betyr det samme, nemlig at det er postmesteren på innleveringsstedet som skulle utferdige kvitteringen eller "*Beviis*" for at brevet var ført på kartet. Sendingen ble på denne måten å behandle som rekommandert.

Begrepet **Mottagelsesbevis** forekommer også i postnomenklaturet fra perioden før 1855, og henspeiler da på det beviset som avsender kunne utbe seg fra den som mottok postforsendelsen. Slike bevis måtte utstedes og følge forsendelsen fram for å få kvittering av mottager, for deretter å returneres. Et eksempel på dette finner vi bl.a. i § 20 i Post-Convention mellom Sverige/Norge og Danmark av 28. februar 1852, der det står:

> **"a. Anbefalede Breve. Disse skulle stedse være heelt frankerede. For Anbefalingen betales efter de i ethvert af Rigerne gjældende Regler, ligesom ogsaa for det Modtagelsesbeviis, der paa Afsenderens Forlangende maatte medfølge Brevet, og som, forsynet med Adressatens Kvittering, med omgaaende Post portofrit skal retournere."**

I *Porto-taxt for Breve o.d., som med Dampskib afgaae til eller ankomme fra de danske Stater, eller som befordres over de danske Stater*, fra 1852 heter det i § 5 *Særskilte Bestemmelser* bl.a.:

> *"Breve, som Afsenderne önske recommanderede, for at erholde Beviis for deres rigtige Indlevering, eller rigtige Befordring til Adressaten, bör av Afsenderne være paategnede Ordet "Recommanderes." Med rödt Blæk eller Rödkridt paategnes derhos NB.*
>
> *Saadanne breve maae altid ved Indleveringen frankeres.*
>
> *Med recommanderede Breve kan mod Erlæggelse af Porto som for enkelte Breve följe Blanketter til Recipissen, hvilke efter Paategning af Brevmodtageren med omgaaende Post tilbagesendes portofrit."*

Slik det går fram av formuleringene ovenfor måtte det betales et særskilt gebyr, tilsvarende portoen for et enkelt brev (4 skilling) for å få utferdiget, framsendt og returnert et *mottagelsesbevis*. Dette kom i tillegg til rekommandasjonsgebyret (se også kap. 3).

2. 2 Fra enkeltvis til summarisk kartering.

Etter bestemmelsen i en forordning av 25. desember 1694 var det ikke tillatt å sende penger med den ridende posten. Da portotakstene ble endret 13. desember 1743, sto fortsatt denne regelen ved lag og medførte klare begrensninger for hva som kunne sendes med denne tjenesten. Da det i 1736 ble opprettet en Assignasjons-, Veksel- og Lånebank (Håndbok III, 1969, s.10), som fikk rett til å utstede pengesedler, vokste også behovet for å kunne distribuere sedlene med posten. Med et kongelig reskript av 15. februar 1745 ble det anledning til å sende pengesedler med posten. Sedlene skulle leveres inn på postkontoret, og postmesteren skulle ettertelle beløpet og forsegle brevet med posthusets egen signet. Alle brev (ikke bare bankobrev) måtte karteres og fremsendes sammen med listen (Kartet). Listene skulle inneholde informasjon om innleverer, mottager og eventuelt pengebeløp. Fordi alle brev ble registrert (kartert) hver for seg, hadde avsenderen en rimelig trygghet for at det kunne være mulig å etterspore forsendelsen om den skulle komme på avveie. Etter hvert som brevmengden økte, vokste det imidlertid fram et behov for å få kvittering for innlevering av særlig viktige brev. I en Kongelige resolusjon fra 12. desember 1816, som omhandler portoen for pengebrev og postmesternes honorar for håndtering av slike forsendelser, finner vi i ledd 2 følgende bestemmelse:

> *"Bevis for Modtagelsen af private Breve med eller uden Penge, naar saadant forlanges, betales med 4 Spβ., dog maa af saadanne Pengesummer, hvis Porto ei overstiger 8β., ei fordres mere, ialt i Skriver- og Veierpenge, saavelsom for det paa Forlangende meddelende Bevis, end 4 Spβ.; Bevis for et Brev uden Penge, hvis Porto ei overstiger 8 β., betales med 2 Spβ."*
> (Bekjendtgjørelse fra Regjeringens 3die Dep., av 31. des. 1816.)

Ifølge en Kongelig resolusjon av 17. oktober 1839 heter det:

> *"Gebyr for at give Beviis, naar saadant forlanges, for Modtagelse af Breve eller Pakker med eller uden penge .. 4 sk."* (Circulaire av 30/10 - 1839, ledd 3)

Denne avgiften fastholdes også etter at *Loven af 12te August 1848 om Brevportoen m.v.*, ble iverksatt fra 1. januar 1849 (Jfr. Circulaire av 6/12 - 1848, punkt 1).

Det er med iverksetting av denne loven postkontorene kunne gå over fra enkeltvis til summarisk kartering av brevene. Hjemmelen for dette finner vi i Kongelig resolusjon av 29. desember 1848. Her heter det bl.a.:

> *"At de private Breve, som afsendes fra Postcontoirene og Postexpeditionerne, for Fremtiden ikke skulle protocolleres eller karteres med Anførsel af Adressaternes Navne, men alene efter Stykketal og Vægt med Anførsel i Protocollerne og Karterne af den paa Brevene hvilende Porto eller Franco i en samlet Sum, undtagen naar Brevene indeholder Penge, eller der for deres Modtagelse er givet Beviis, i hvilket Tilfælde Brevene skulle karteres og behandles som tilforn, Alt efter de nærmere Bestemmelser og Schemata, som af Departementet for det Indre afgives."*

Selv om underpostkontorene og brevhusene fortsatt skulle føre hvert enkelt brev på kartet stykkvis[2], ble det nå et økende behov for å få kvittering for innlevering av post (ved de postkontorene som hadde gått over til summarisk kartering) som avsenderen anså å være av slik art det måtte underkastes *postvesenets særlige omsorg og ansvar* - dvs. rekommanderes.

2.3 Merking av rekommanderte forsendelser.

Gjennom analyser av lover og forordninger vedrørende merking av ulike postforsendelser, har jeg ikke klart å finne fram til formuleringer som entydig forteller hvordan rekommanderte innenlandsforsendelser skulle merkes i tiden før 1855. For rekommanderte forsendelser til utlandet finnes det imidlertid visse bestemmelser for merkingen. Reglene er som oftest spesifisert i konvensjonene mellom Norge og de respektive land, og vi finner utfyllende bestemmelser i de tilhørende portotakstene og i sirkulærer fra departementet. Noen eksempler på slike bestemmelser har jeg gitt i avsnitt 2.1.

Til tross for at det i de fleste av postkonvensjonene og i portotakstene ble presisert at brev (underforstått til utlandet) som skulle rekommanderes måtte påføres ordet "*rekommanderes*", ble ikke dette alltid fulgt opp. Som en følge av at fremgangsmåten for merking av innenlands rekommandert post, så langt jeg kan se, ikke var eksplisitt uttrykt i reglementet[3], er det rimelig å anta at en merket den innenlandsposten, som det ble forlangt innleveringsbevis for, på samme måte som utenlandsposten, eller helt unnlot å merke konvolutten i de tilfellene der avsen-

[2] Ved kongelig res. av 1/11 - 1854 fikk større poståpnerier anledning til å benytte summarisk kartering. En resolusjon av 29/9 - 1858 førte til at alle poståpnerier skulle gå over til denne karteringsmåten (jfr. Circulaire no. 25 1858, ledd I).

[3] Jeg til nå ikke klart å finne fram til slike formuleringer.

deren selv innleverte brevet og mottok kvittering og så til at det ble kartert særskilt.

At påtegningene ***NB!***, ***Rekommanderet*** eller ***Anbefalet*** kan forekomme også på innenlandforsendelser før 1855 synes derfor rimelig. Slurv og unøyaktighet i forbindelse med merking og kartering av rekommanderte forsendelser påpekes i flere rundskriv fra departementet til postmesterne og postekspeditørene også i tiden etter 1855. Følgende sitater er hentet fra to ulike rundskriv fra *General-Post-Directionen* som ble distribuert til alle *Postmestere* og *Postexpediteurer* for å stramme inn på rutinene. I skrivene heter det bl.a.:

> *"Da man har erfaret, at ikke alle Postbetjente derpaa ere opmærksomme, skal man bringe i Erindring, at ethvert Brev, som har Paategning "anbefales", "recommanderes" eller "NB", ifølge Lov af 7. juli 1854 § 5 skal karteres paa Navn, hvad enten derfor Brevet er meddelt Kvittering eller ikke".* (Circulaire nr. 13, 1858).

> *"Paa Foranledning skal man til fremtidig Iagttagelse herved tilkjendegive, at alle* ***rekommanderede*** *Breve blive af den afsendende Postanstalt med Rødkridt at paaskrive et stort og tydeligt NB. øverst i venstre Hjørne samt paa en tydelig og iøinefaldende Maade at opføre i Karterne. Naar* ***rekommanderede*** *Breve ere bestemte til Udlandet eller til et andet Sted end det, hvortil Kartet er utstedt, skal Bestemmelsesstedet tillige anføres i Kartet."* (Circulaire nr. 17, 1859).

Når slike problem eksisterte helt fram til 1859, er det desto større grunn til å regne med at de ikke var mindre de foregående årene.

I tilknytning til det som er anført ovenfor vil jeg også henlede oppmerksomheten på at det, i tiden før 1855, også kan forekomme *portofrie* brev som har påtegningen *NB* (i øvre venstre hjørnet), og der påtegningen **ikke** er brukt for å angi at det dreier seg om en rekommanderte forsendelser. I en Kongelig resolusjon fra 29. desember 1848, omhandlende portofriheten, innskjerpes regelverket for hvem som skulle kunne framsende post uten å erlegge porto. I resolusjonen blir samtlige posttjenestemenn pålagt å innskjerpe inspeksjonsrutinene for å avdekke urettmessig bruk av de portofrie tjenestene. I Ledd 4 heter det bl.a.:

> *"Samtlige Postembedsmænd og Postbetjente skulle, naar de have Grund til at formode, at et overeensstemmende med de ovenfor foreskrevne Regler indrettet Brev indeholder eller angaaer andet end portofri Sag, hendlede den modtagende Postbetjents Opmærksomhed paa et saadant Brev, ved i dets øverste Kant til*

Venstre at sætte et NB., og ved paa det afgaaende Kart under særskilt Nummer at opføre et saadant Brev, der da bliver at sætte i Porto."

Portofrie forsendelser før 1855, som bærer påtegningen *NB* i øvre venstre hjørnet, vil derfor høyst sannsynlig falle inn under kategorien "*mistenkelig Portofri Sag*", og skulle derfor behandles som vanlig brev og settes i porto.

2.4 Rekommanderte innenlandsforsendelser før 1855.

På bakgrunn av det som er behandlet i de foregående avsnitt kan vi forvente at det finnes rekommanderte innenlandsforsendelser, i betydningen brev som det har blitt utstedt innleveringsattest for, i perioden før 1855. Det er videre rimelig å anta at slike forsendelser fortrinsvis har blitt avsendt fra større postkontorer og ikke fra poståpnerier[4], og at de mest sannsynlig er datert etter at bestemmelsene om enkeltvis kartering ble opphevet. I mitt granskingsarbeid har jeg ikke støtt på slike brev i tiden før 1. januar 1849. Nedenfor har jeg gjengitt tre forsendelser.

Fig.1

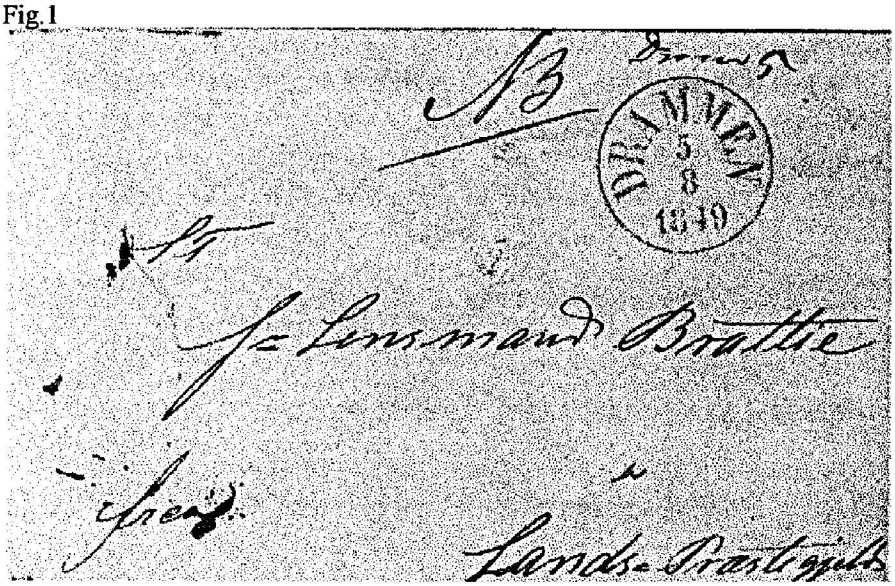

Fig.2

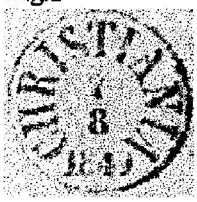

Brevet er sendt fra Drammen 5. august 1849 til Lensmand Bratlie i Lands Præstegjeld, og har gått i transitt via Christiania 7/8 (stemplet baksiden se fig. 2). Påtegningene *NB* signaliserer at det er et rekommandert brev, og skulle karteres separat. Påtegningen i øvre h. hjørne, *Dram 5* kan bety at det ble innlevert i Drammen den 5. (aug.). Brevet er kartert som nr. 6, og er betalt med 8 skilling, dvs. 4 skilling i porto (avstand mindre enn 20 mil), og 4 skilling for attesten (påtegninger på baksiden 6 og 8/).

[4] Det ble først lempet på karteringsreglene for poståpneriene i 1854 (Jfr. Kongelig res. av 1/11 - 1854 og 28/9 - 1858).

Fig.3

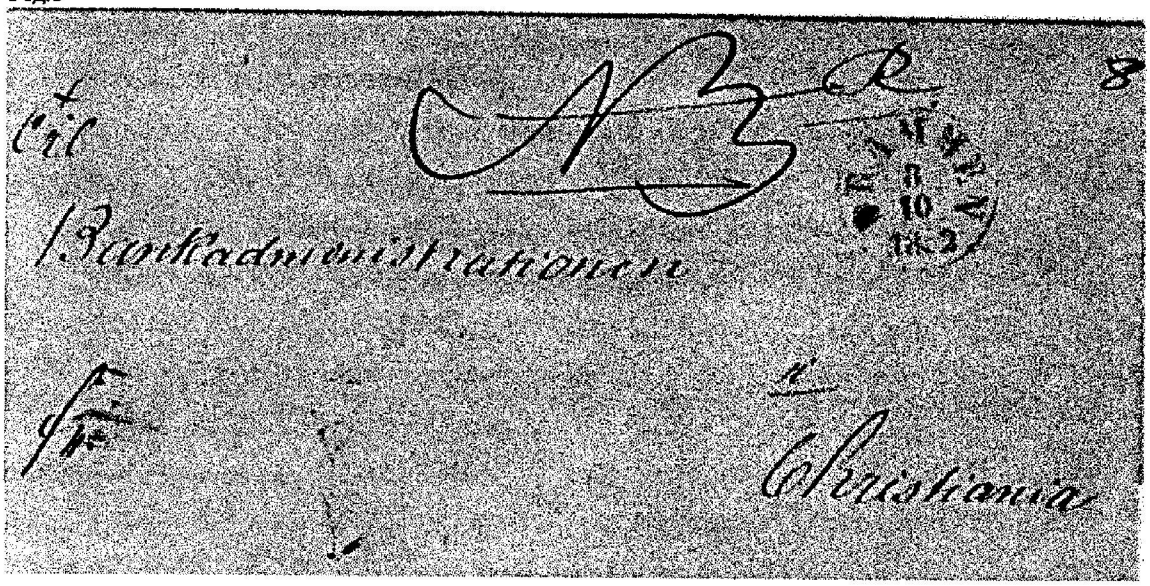

Brevet er sendt fra Bankadministrasjonen i Drammen, 8. oktober 1852, til Bankadministrasjonen i Christiania. Påtegningene *NB* og *R* indikerer at det ble krevet at brevet skulle karteres separat, m.a.o. en rekommandert forsendelse. Påtegningen **8** i øvre høyre hjørnet er angivelsen av porto, 4 skilling for brevet og 4 skilling for attesten. Brevet er kartert som nr. 20 (påtegnet baksiden).

I paragraf 5 i en Kongelig resolusjon av 29. desember 1848 finner vi en bestemmelse som omfatter postmesternes adgang til å nekte å gi attest for portofrie forsendelser. Her heter det:

> *"At Postmestere og Postexpediteurer ere berettigede til at nægte Qvittering for Modtagelsen av portofrit Brev, undtagen naar det indeholder Penge, eller naar Brevets rigtige Besørgelse af anden Grund er særdeles magtpaaliggende, i hvilket sidste Tilfælde Reqvisition om Quitterings Meddelelse af Afsenderen skal gives skriftlig med Tilföiende, at Beviis eller Qittering for et særdeles viktigt Brev forlanges."*

Fig.4

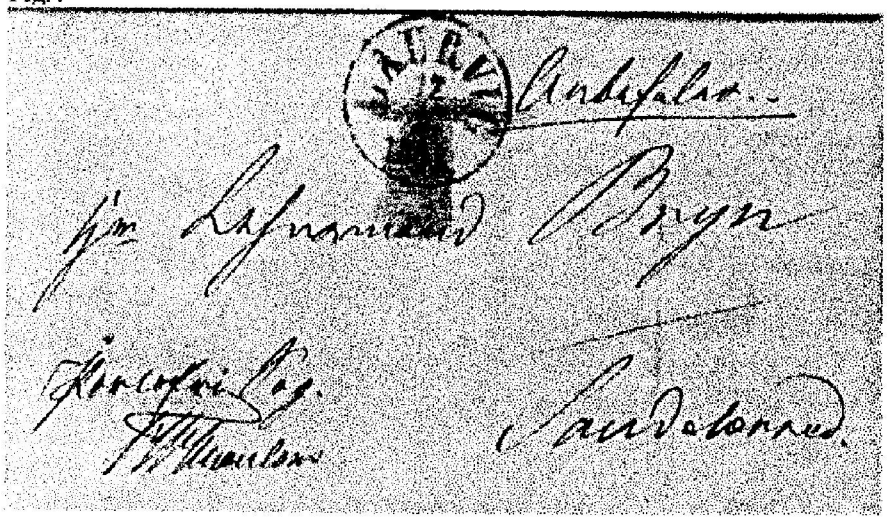

Anbefalt Portofri Sag attestert av Thaulow sendt fra Laurvig 12/5-1853.

(Den T-lignende skjolden under stempelavtrykket er avsmitting fra lakkseglet på et annet brev.)

Avsenderen av en *Portofri Sag* kunne, etter bestemmelsene, ikke uten videre påregne at det ble gitt egen kvittering for at postmesteren hadde mottatt forsendelsen og ført den opp i kartet som rekommandert, selv om forsendelsen hadde påtegning som indikerte at den skulle rekommanderes. Brevet ovenfor (fig.4) har fått påtegningen *Anbefalet,* men det er ikke mulig ut fra denne påtegningen alene å fastslå om det ble akseptert som et rekommandert brev og gitt attest.

Når det ble åpnet for at postmesterne kunne nekte å gi kvittering for mottagelsen av en *Portofri Sag*, unntatt når det gjaldt pengebrev, eller når det ble skriftlig begrunnet og forlangt rekommandert, henger dette trolig sammen med at betalingen (4 sk.) for skrivearbeidet, tilfalt postmesteren som en del av avlønningen. En attest som ble gitt til en *Portofri Sag* skulle ikke betales, og ble derfor å regne som "gratisarbeid" for den som utstedte attesten (Jfr. Kongelig res. av 29. desember 1848, ledd 8). Slikt arbeid måtte derfor begrenses til det strengt nødvendige.

(fortsettes)

LITTERATURLISTE

Aune, E.J. og Aune, K. (1997). *Norske innenrikske Porto-takster & Gebyrer 1877 - 1995.*
Oslo/Bergen: Norsk Filatelistforbund og Filatelistisk Forlag A/S.

Wasenden, W. (1994). *Postgangen fra Norge til utlandet i perioden 1855 - 1890. Register over frankerte postforsendelser.*
Oslo: Wennergren-Cappelen A.S.

Oppslagsverk.

Aschehougs Konversasjonsleksikon (1960).
Oslo: H. Aschehoug & Co.

Håndbok over norske filatelistika (1969).
Oslo: Norsk Filatelistforbund.

Sirkulærer, lovtekster, forordninger, konvensjoner, portotakster m.m.

I postbiblioteket finnes samlinger av sikulærer, lovtekster, forordninger, konvensjoner, portotakster m.m., som det er vist til denne artikkelen.

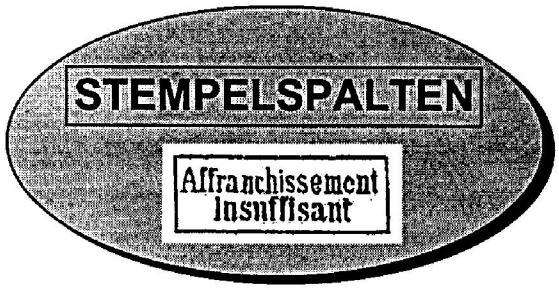

I denne spalten vil det først og fremst bli presentert stempler som er lite omtalt i norsk filatelistisk litteratur. Mange transittstempler og forskjellige spesialstempler på brev til og fra Norge er lite påaktet til tross for sin ofte store posthistoriske interesse. Vi vil konsentrere oss om stempler fra tiden før UPU. Som kjent førte dannelsen av UPU til en vesentlig forenkling, også angående stemplingen. Spesiell vekt vil det bli lagt på stempler som var et resultat av postkonvensjoner. Vi håper spalten "slår an" hos medlemmene, og vi vil svært gjerne ha reaksjoner i form av korrigeringer og utfyllende kommentarer, naturligvis helst med brevkopier.

"Aus dem Post-Verein" er et forholdsvis uvanlig stempel. Det ble benyttet ved Das Königlich Dänische Ober-Post Amt", forkortet K.D.O.P.A. i Hamburg og forekommer alltid i blå farge. Stemplet finnes på forsiden av brevene og er alltid ledsaget av et blått K.D.O.P.A. - stempel , samt stemplet til Thurn & Taxis - kontoret i Hamburg på baksiden. Brevene kan komme fra Postforenings -området eller i transitt. (Transitt i denne forbindelse omfatter også øvrige tyske stater, som ikke var medlemmer). Transittbrevene har vanligvis et blått, handskrevet "3" på forsiden. Dette angir "Foreningsportoen" i Silbergroschen. Ved K.D.O.P.A. ble det foretatt omregning til "4" (Lybske Schilling" med rød fettstift). Vi finner ikke prøyssisk transitstempel på brevene. Kartutvekslingen skjedde altså direkte med Thurn & Taxis. Det er bare kjent brev adressert til Danmark og Norge med dette stemplet.

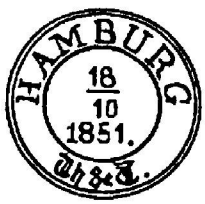

Det finnes flere typer av begge stempler.

Bakgrunnen for anvendelsen av stemplet var følgende: Ved opprettelsen av den tysk-østerriske postforening, (Deutsch - Österreichischen Postverein) i 1850, var det et ønske om å lette portoavregningen med utlandet ved grensepostkontorene og dette ble særlig aktuelt etter tilslutning av Den Thurn og Taksiske postforvaltning i Hamburg til Postforeningen 1/1-1851.

Tidspunktet for leveransen av stemplet synes ikke å være kjent, men hittil tidligst kjente avstempling er 27.07.51.

Fra 1. januar 1852 sluttet også «Frei und Hansastadt Hamburg»'s postforvaltning til Postforeningen og bruken av stemplet opphørte. Seneste kjente avstempling er 26.12.1851.

Vennligst send inn kopier av brev du måtte ha med dette stempel til Budstikka.

Kilder: James van der Linden: *Postgeschichte vol.74 s.5*
Dr. Ernst Meyer-Margreth: *Die Poststempel von Hamburg s. 38*

LITT OM MASSESENDINGER (men bare litt) av Tore Haga

Massesendinger er ikke blant de mest omskrevne fenomener i posthistorisk sammenheng. Erling Johan og Kristian Aune har imidlertid i sin fremragende bok "Norske innenrikske portotakster og gebyrer 1877-1995" gitt en anbefalelsesverdig innføring i emnet.

Jeg vil gi noen korte kommentarer med utgangspunkt i et lite knippe massekorsbåndsendinger og adresseløse sendinger jeg tilfeldigvis har i mitt eie. Se eksempler i fig. 1. Alle illustrasjonene er redusert i format.

Figur 1

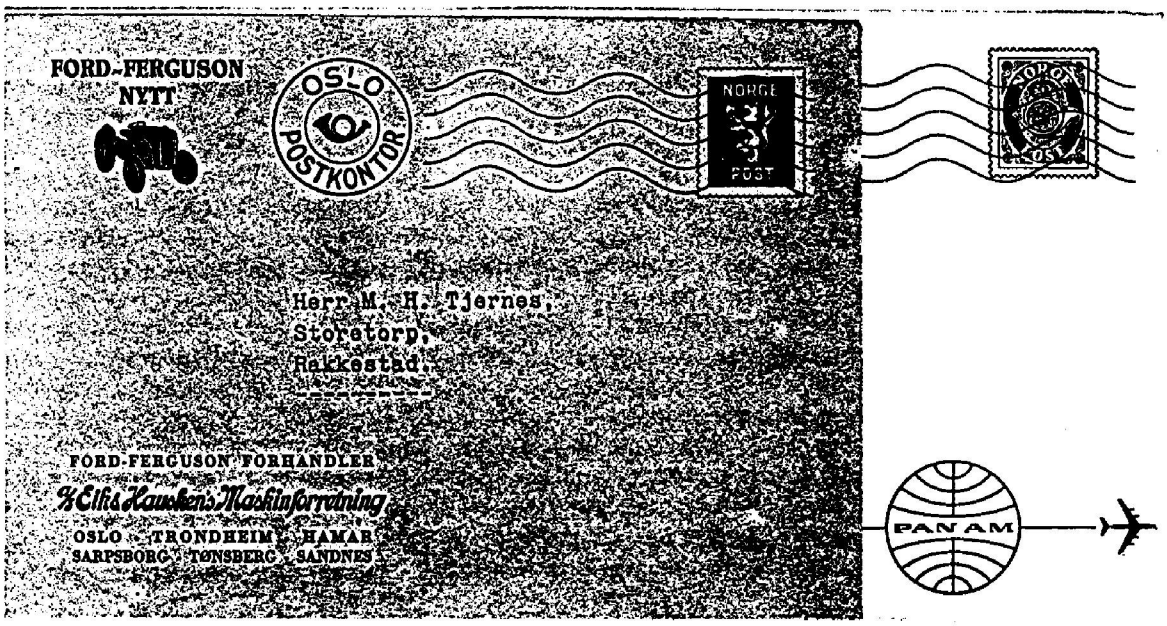

Figur 2

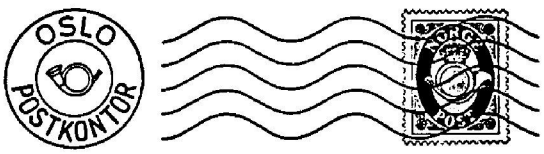

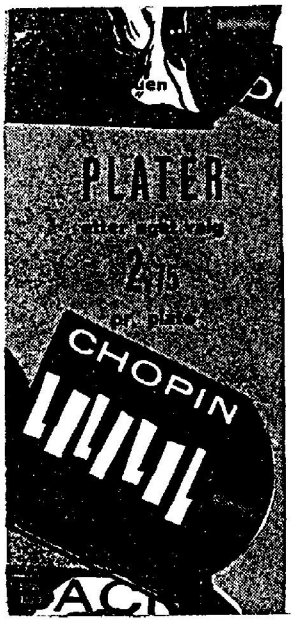

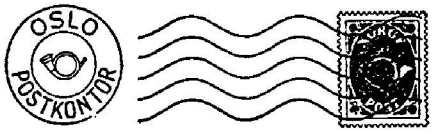

Herr K. Kiserud
Ullevåldsv. 14
Oslo.

Figur 5

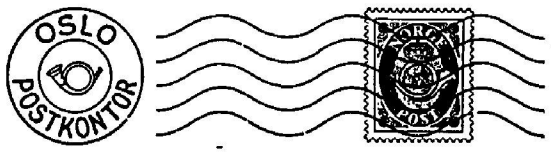

Kåre Reed,
N.K.I.F.,
Skovvn. 20,
O s l o .

Figur 3

MED HILSEN
AtlasCopco BOKS 94 — OSLO

Jeg snakker om omslagene, da selve budskapet ikke er bevart, bortsett fra i ett tilfelle, hvor sendingen er et kort, fig. 2. Se dog fig. 4, hvor konvolutten bærer deler av budskapet. Disse omslagene er i hovedsak konvolutter, men også banderoler, fig. 3. Jeg kan ikke fastslå når de er fra, men tipper at de fleste er fra 1950-åra, noen kan være fra 40-tallet, og noen fra 60-tallet.

De såkalte brevmerkene som er trykt på, ligner frimerker, Løve og Posthorn, men er uten verdiangivelse. Løvemerkene i min håndfull er alle røde, men jeg har en følelse av å ha sett også andre farger. Posthornmerkene er her røde, blå, grønne og svarte. Ifølge Aune var fargen på brevmerkene valgfri.

Aune sier også at påtrykket med postkontorets navn og bølgelinjer ("stempelet") skulle være utelukkende svart. Til tross for dette har en konvolutt fra Det Beste dette påtrykket i blått; samme farge som brevmerket. Se fig. 4, selv om gjengivelsen er svart/hvit.

Størrelsen på brevmerke og "stempel" ser ut til å være nokså standardisert, men i ett tilfelle er begge redusert en del, antakelig p.g.a. begrenset plass, evt. ønske om at påtrykket ikke skulle ta oppmerksomheten bort fra reklamevignetten, se fig. 5.

Innbyrdes plasseringsforhold mellom brevmerke og stempel varierer en del, siden det er snakk om 2 klisjéer.

Hvis du er interessert i mitt lille knippe, kan det bli ditt. Det er levert til høstens donasjonsauksjon. Se listen i dette nr. om Ivar har tatt dem med.

Figur 4

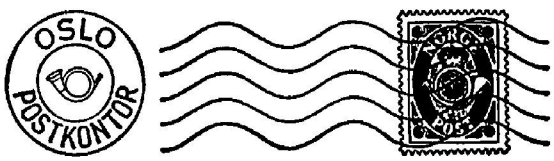

Det Bestes Bøker
Boks 1509 - Oslo V

NORSK FELTPOST VED SFOR-STYRKEN PÅ BALKAN

På oppdrag fra FN befinner det seg vel 900 norske menige soldater og befal i den norske SFOR-styrken, som blir betjent av norsk feltpostpersonell. Felpostkontoret ligger i Pecs i Ungarn (feltpost 246), med et underkontor i Modrica i Bosnia (feltpost 240, 242, 243 og 244). I tillegg utføres ambulerende posttjeneste i Tuzla (feltpost 241), Doboj (feltpost 245) og Sarajevo (feltpost 230 og 231). Feltpostkontoret utfører stort sett alle postale tjenester for norsk SFOR-personell i Ungarn, Bosnia og Kroatia, og er i tillegg kommisjonær for Norsk Tipping. Utveksling av ankommet og avgående brevpost skjer i Budapest med fly fra/til Oslo. Feltposten benytter tre forskjellige stempler med tekst FELTPOST IFOR, romertall I, II og III. Såvidt redaksjonen har bragt i erfaring, er postpersonalet vel vant med spørsmål og oppdrag fra samlere. Henvendelser kan adresseres til: **Feltpostmesteren, Feltpost 200.**

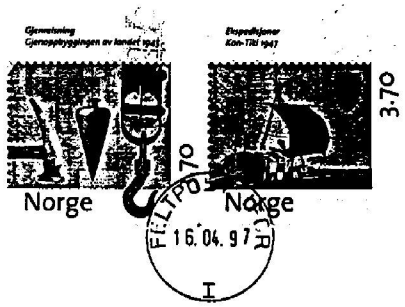

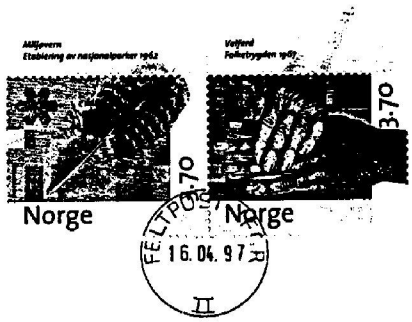

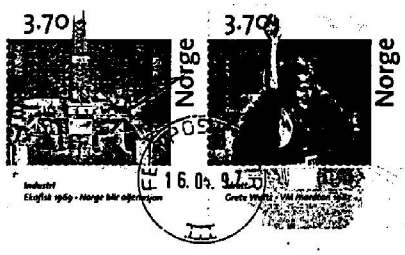

SFOR СФОР - 009

RIGA ER EN MESSE VERDT !

Fra 29. til 31. mai arrangerte Posten i Latvia frimerkemesse i Riga - den største satsing så langt på frimerkesamling som hobby. Nesten 5.000 besøkende fant veien til Riga Stock Exchange (Børsen) i gamlebyen, i den tidligere Hansastadt Riga, hvor postadministrasjoner og frimerkehandlere gav det latviske publikum en smakebit på hobbyen, som i det gamle sovjetsystemet nærmest var det eneste folk kunne beskjeftige seg med.

Riga

Riga er som kjent hovedstaden i Latvia og det geografiske sentrum for de Baltiske områdene. Byens strategiske plassering mellom øst- og vest-Europa - mellom Russland og Skandinavia - har i historisk sammenheng hatt stor betydning for byens utvikling - på godt og vondt. Riga har flere ganger vært angrepet og okkupert av fremmede makter, men reist seg igjen. Frihet og uavhengighet har alltid vært en sentral drivkraft hos folket.

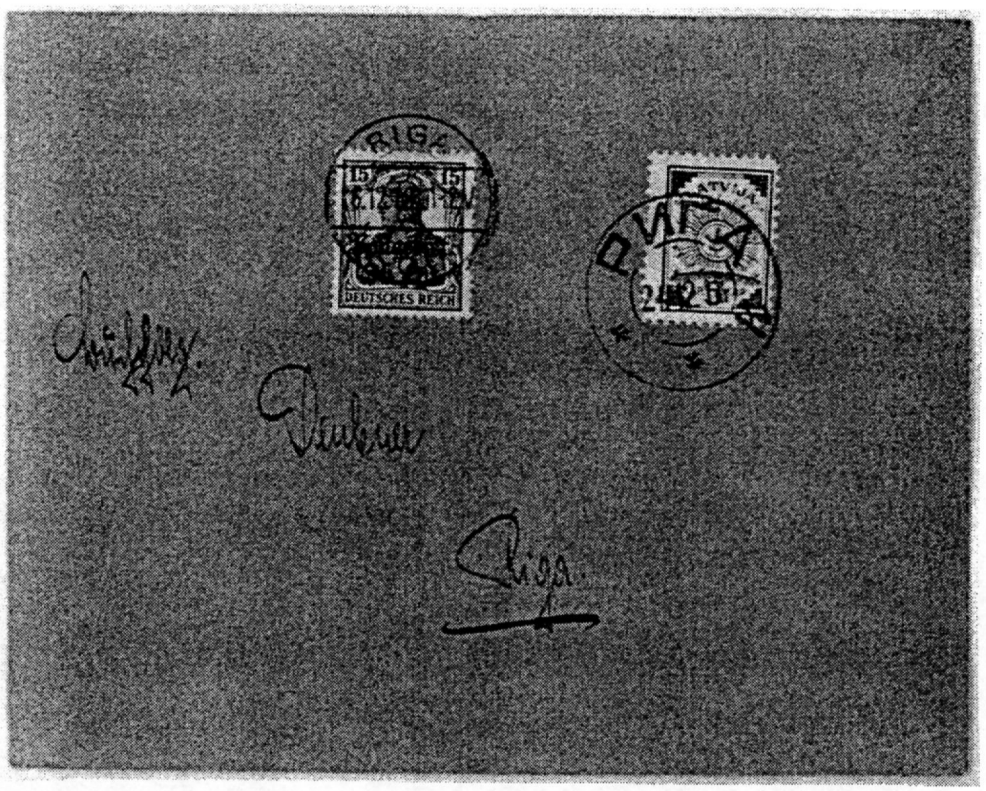

Omstendighetene rundt Latvias første frimerker utgitt 18. desember 1918 er ganske så spesielle. Frimerkene er kanskje mer å betrakte som et prestisjeanliggende med stor symbolsk betydning enn som en kvittering for en postal tjeneste. Med tyskernes okkupasjon av det russisk styrte Latvia i 1915, og derved etableringen av en østfront, ble «landet» delt i to. Med okkupasjonen av Riga 3. september 1917, etablerte tyskerne etter hvert en sivil postservice og benyttet tyske frimerker overtrykket «Postgebiet Ob. Ost» (i virksomhet 22.10.1917 - 26.12.1918). Tyskerne trakk seg senere tilbake og det uavhengige Latvia ble proklamert 18. november 1918. Frimerker ble trykket på tyske generalstabskart og ble utgitt en måned senere. Men allerede 3. januar 1919 ble Riga igjen besatt, denne gangen av sovjetrussiske tropper, og vi må til 1.8.1920 før Latvia igjen blir fritt og uavhengig. Disse første frimerkene har derfor vært svært lite benyttet i postsammenheng - eller skal vi si «ekte brukt» - slik førsteutgaver normalt skal være. Ovenstående brev er stemplet henholdsvis 24.12.1918 (RIGA) og 26.12.1918 - siste dag for «Postgebiet Ob. Ost».

Etter at Latvia den 21. august 1991 erklærte seg uavhengig fra den tidligere Sovjetunionen, har utviklingen skjedd med ekspressfart. Riga har blitt det største industri- og forretningssenter i den Baltiske regionen og et senter for utdanning. Kulturarrangementer, internasjonale utstillinger, konferanser og seminarer hvert eneste år, er et bevis på at byen igjen er på vei til å få internasjonal oppmerksomhet og status. Norske bedrifter og forretningsinteresser er etablert innenfor flere vareområder, og tunge investeringer er med på å bygge byen og landet raskt opp igjen.

Posten i Latvia

Som sine gode naboer i nord og sør, Estland og Litauen, har den latviske post-administrasjon utgitt frimerker siden 1991. Salget av frimerkene har stort sett vært til interesserte samlere i utlandet, og hjemmemarkedet har vært forholdsvis beskjedent. Folk har hatt mer enn nok med å greie hverdagen, langt mindre bruke penger på en hobby. Men de siste årene har det skjedd forandringer i denne situasjonen, og posten i de tre landene har satset på å bygge opp sine frimerketjenester og med å profilere nye frimerker og frimerkesamling som hobby i eget land. Fra en beskjeden Frimerkets dag i Riga i 1995, ble det denne gangen satset stort på RIGA 98.

Norges Dag

Som kjent har Postens frimerketjeneste solgt frimerker utgitt i Estland, Latvia og Litauen til egne kunder i Norge siden 1. januar 1996. Men hele tiden har det vært planen at Norge på et tidspunkt skulle få slippe til i Baltikum med sine frimerke-produkter. Anledningen ble RIGA 98, og med spesialarrangementet «Norges Dag» lørdag 30. mai. Gjennom gode presse- og informasjonstiltak på forhånd, utført fra posten i Riga, med brosjyremateriell på latvisk, spesialtilbud til nye kunder, seminar om norske frimerker og en «dose» norsk kultur - ypperlig servert av Bislet Bad & Rundkjøring - ble denne lørdagen i Riga en uforglemmelig opplevelse. Ambassadør Knut Tørraasen strålte om kapp med vårsolen i Riga, og sa seg meget godt fornøyd med den norske innsatsen, som han fra første stund så helhjertet har støttet opp om.

Fra venstre: Generaldirektør for Posten Latvia Aivars Droiskis, sjef for frimerketjenesten Gundars Upis, president i det latviske filatelistforbund Raimonds Jonitis, Norges ambassadør Knut Tøraasen og Tor Østlund fra Postens frimerketjeneste

FLASKEPOST DATERT 1862

Posthistorikere har en tendens til å titte litt for mye på stempler, postale påskrifter og frimerker, mens innholdet av et brev i noen tilfeller kan fortelle vel så mye som den postale delen. Følgende brev bør være et godt eksempel på dette,- hvor innholdet lyder:

"Skibet Sir Robert Peel den 12te November 1862.
Herr P.H.Pande, Tønsberg.

Jeg passerer nu forbi Syd-Forland da jeg nedskriver disse Linier, og er Kl.11 paa Natten en smuk Anledning af Vinden NO/ N. Gud give han blot vilde vedvare, hvilket jeg haaber, da jeg haver havt Storm af WSW Winden i 5 Dage. Jeg var helt op under Gallapper engang og drev tilbage igjen indtil jeg var paa 53 Gr. 41 " N.Br., 3 GR. 35" Lofgr. Koss har jeg ikke seet til men formoder han har havt det slemt i Kattegat da han vidst ikke kom du forinden Dagen efter mig. Jeg skrev i land til Kjøbenhavn og sendte Dig et Brev hvori jeg underrettede Dig om hvadTid jeg afgik hvilket jeg haaber Du har mottaget....."

Resten av brevet mangler. Derimot finnes det påskrifter på baksiden med to ulike typer blekk, og det tyder på at brevet er lagt i en flaske og kastet til havs.

"Om nogen skulde komme i Besiddelse af dette bedes samme besørget sendt med den snareste Post til sin Eiermand H.P."

Like under er det tilføyet:

"This letter found on the 21. December 1862 on the Coast near Ostende, and forwarded to its address by Consul van Peytren (?)

Resten er plankekjøring. Brevet ble befordret via Belgisk post som et ubetalt brev fra Ostende til Tønsberg, med den karakteristiske "B.2 e. R:" –2. Rayon for lengste distanse til grensen. Brevet er stemplet Odense, sendt med Thurn & Taxis til Hamburg og som vinterbrev via Sverige med en totalporto 33 skilling som anført. Men - jeg tror det er ganske langt mellom "flaskepostene"- spesielt i 1862.

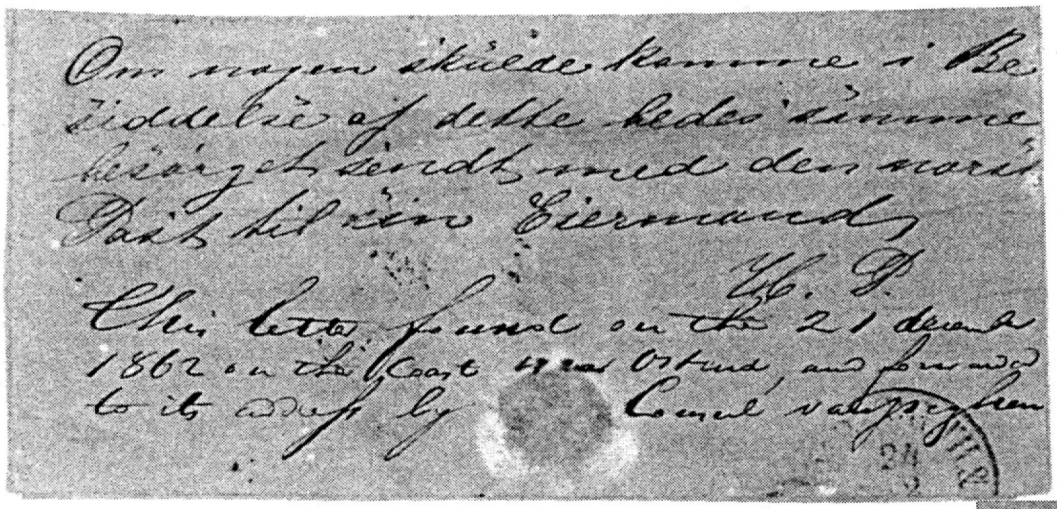

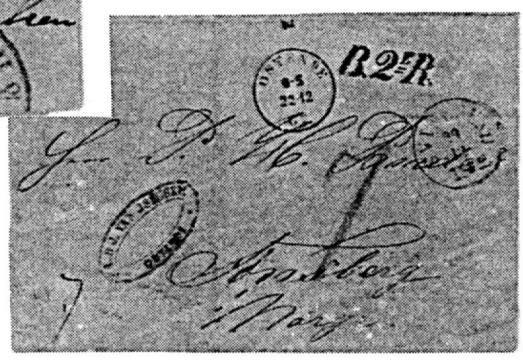

FORTSETTELSE OM LØSBREV

Se nr 4/1997

Av E.C.Hannevig og Paal Berg Helland

Vi har i en tidligere artikkel prøvd å påvise at også det norske postverk hadde ordningen med løsbrev. Forfatterne prøver i det følgende å gi ytterligere beviser for at dette var tilfelle.

De brevene som omhandles nedenfor angår Borre herred (inkludert nåværende Horten by).

Det første brevet er et privatbrev datert Westmandrød i Borre Sogn ved Tønsberg 23.10.1799. Brevet må være brakt til Tønsberg postkontor og ekspedert derifra. Da brevet krevet et svar, måtte man igjen forhøre seg om det forelå ankommet post på postkontoret. Brevet viser at Tønsberg var nærmeste postekspedisjonssted for Borresokninger. En kan formode at det selv den gang var tålelig kjørevei langs raet. Det bør nevnes at postveien i Veslandsruten Christiania - Christiansand såvidt sneiet Borres vestligste grenser, men langt fra den eneste daværende embetsmann, soknepresten, så den hadde nok ingen lokal betydning.

I september 1801 opprettet postverket en rute mellom Moss og Tønsberg. Den krysset fjorden fra Tronviken på Jeløya til gården Horten i Borre ved fergemannen som eide denne gården. Hensikten med ruten var å bringe utenlandsposten fra Svinesund som skulle til Tønsberg og andre steder i Vestlandsruten hurtigere frem enn da den før måtte sendes om Christiania.

Det er vår ærbødige påstand at embetesstanden i Borre, som foruten soknepresten, etterhvert besto av prokurator Fredrik Sommerfelt, som konstituert sorenskriver, og ble senere fogd, samt tilsatte i marineetablissementet i Horten, som alle hadde anledning til å benytte seg av "klappen" i postsekken. Det er nemlig ganske påfallende at brev fra disse dateres på samme ukedag som posten passerer.

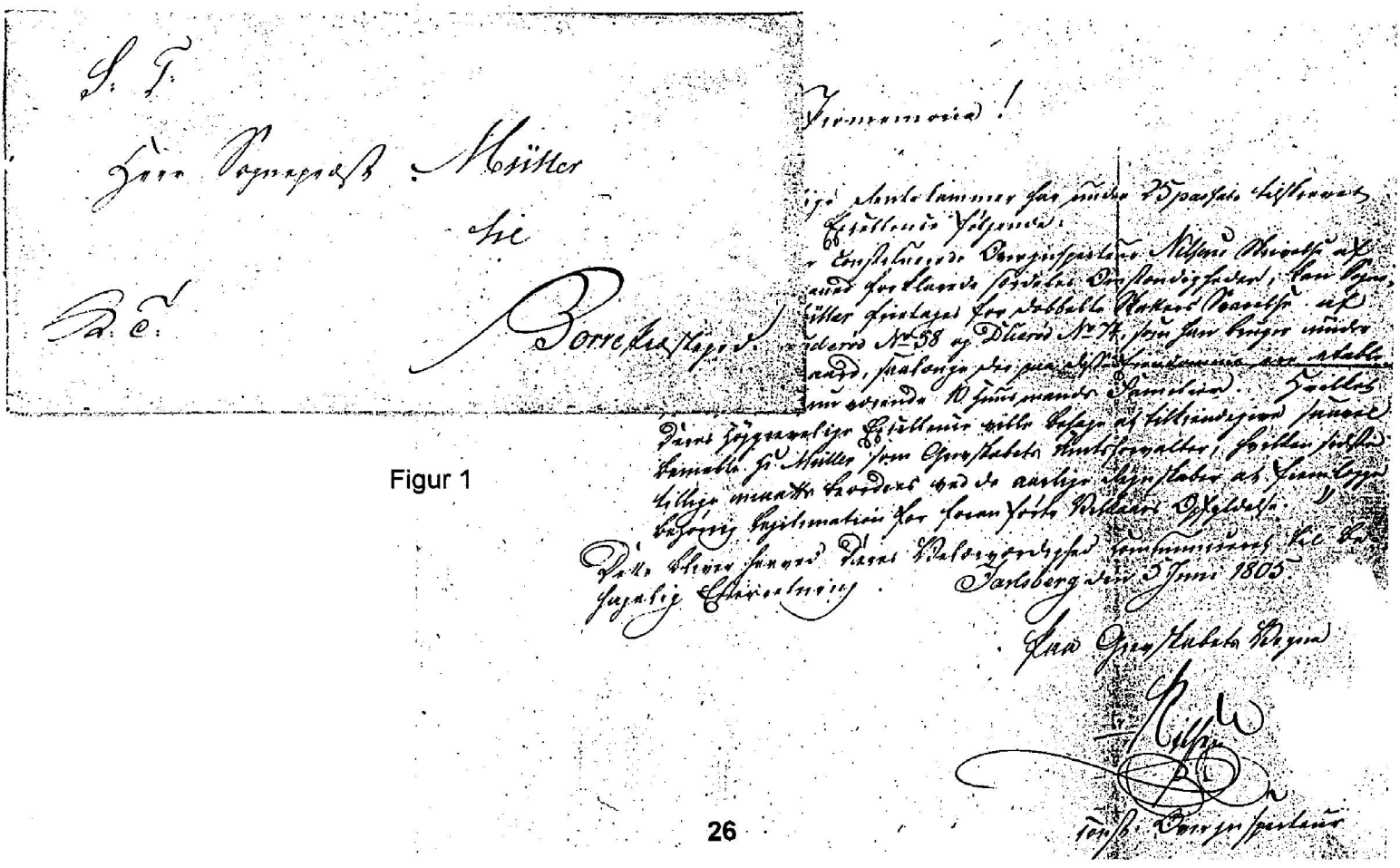

Figur 1

Det tidligste brev vi kan henvise til er fra Jarlsberg hovedgård til Borre (fig nummer 1), datert 5.juni 1805 (datert på postdagen). Sommerfelt skriver fra sin gård "Solberg pr Tønsberg" 17.september 1813 (fig nummer 2). Det ville være et spill av krefter og penger å påkoste eget bud til Tønsberg når postens klaff var tilgjengelig. Fra soknepresten foreligger det et brev, datert 26.mai 1837 til Våle, som likeså samstemmer med postdagen, og dessuten var postveien bare få meter fra prestegården(fig nummer 3). Fra marineetablissementet på Horten som vel var den instans som lå nærmest til å benytte posten, kan det henvises til et brev datert 2.april 1833 (fig nummer 4). Disse brevene har ingen andre påskrifter enn dem som følger av ekspedisjonsmessig kartering fra Tønsberg. Således har man ikke direkte bevis for at disse brevene ble transportert som løsbrev, men indisiene er sterke.

Da denne posten ble opprettet, ble det bestemt at postmesteren i Holmestrand skulle møte opp ved fergestedet for å motta brevpakken til denne by. Det ville være like naturlig at denne postvei ble benyttet som til Tønsberg. Vi kjenner i hvert fall til brev fra postmestere i Larvik og i Drammen til postmesteren i Holmestrand hvor det fremgår at fogd Sommerfelt har ekspedert brev denne veien.

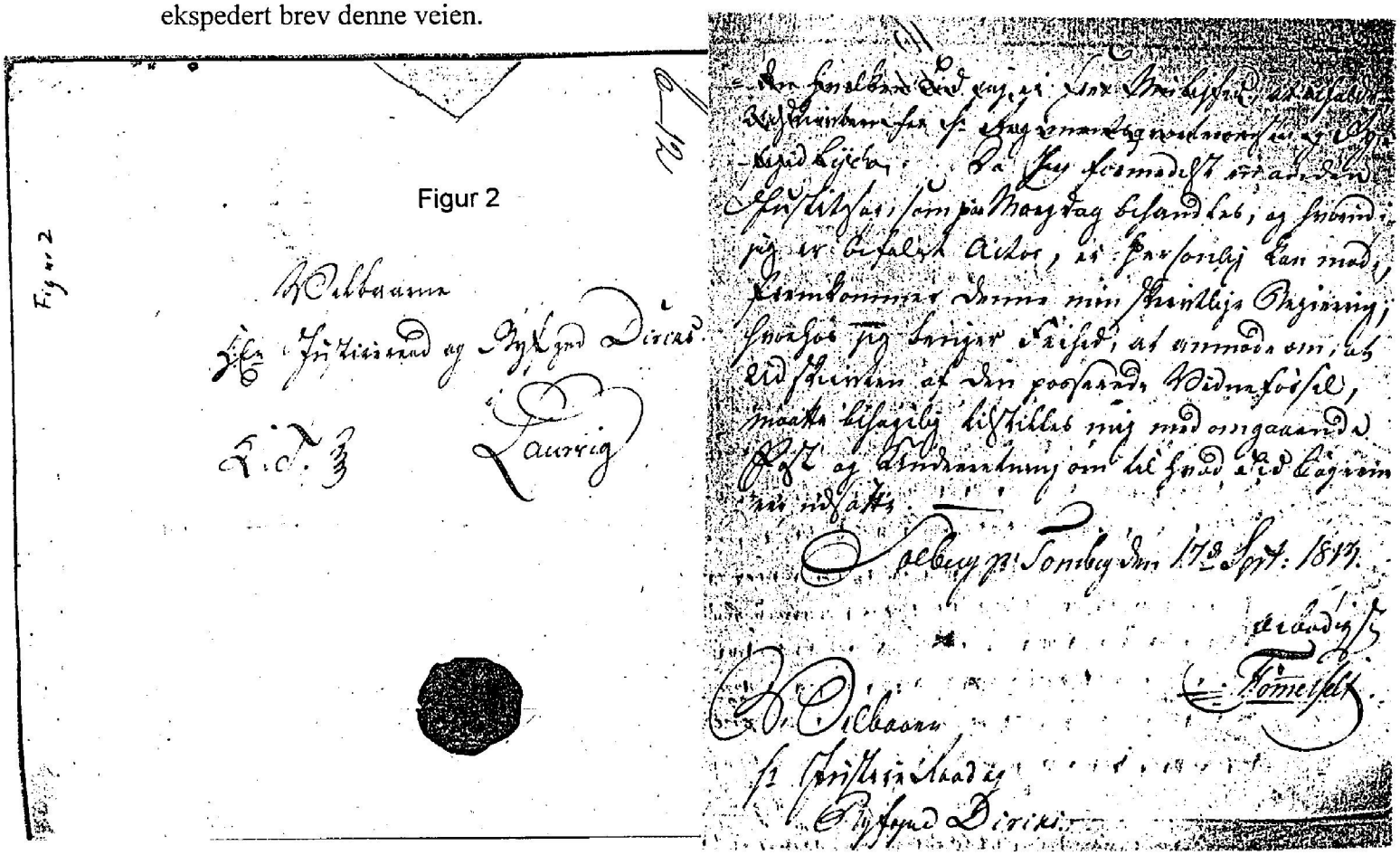

Figur 2

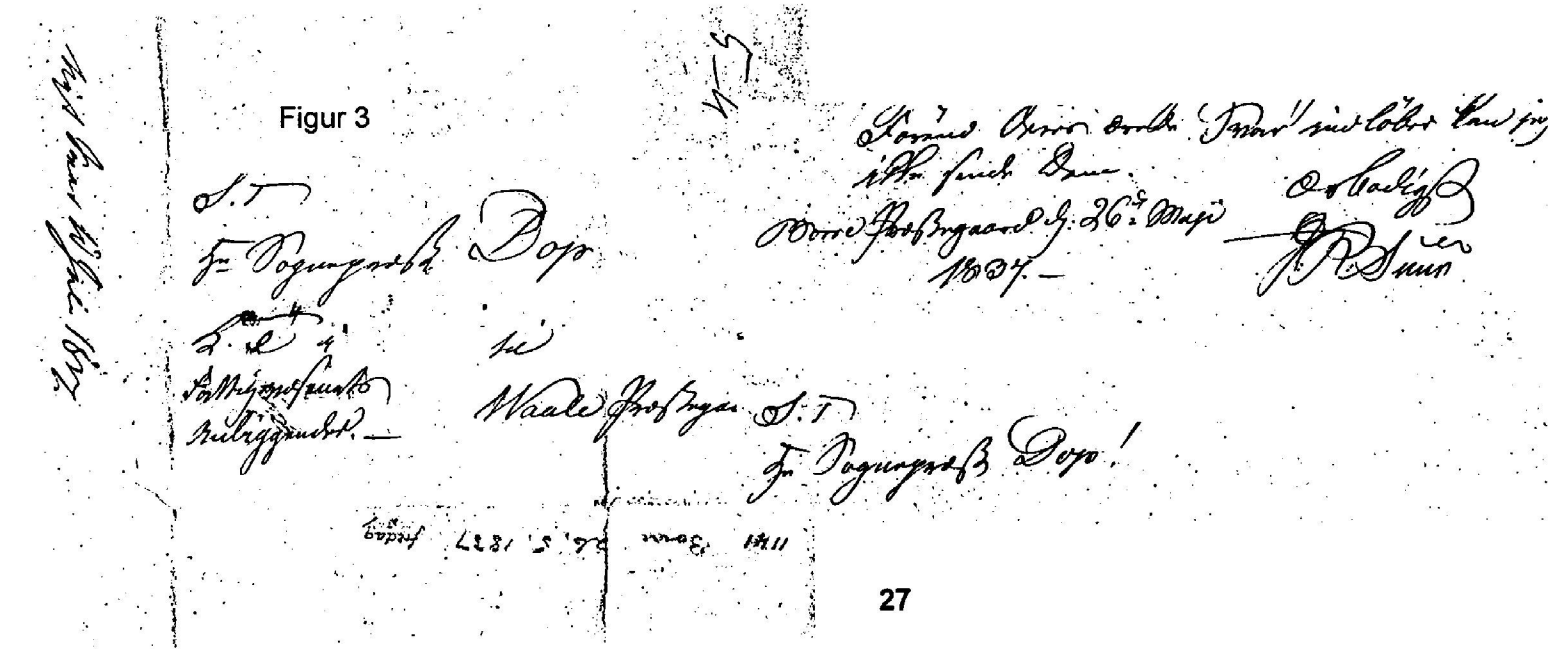

Figur 3

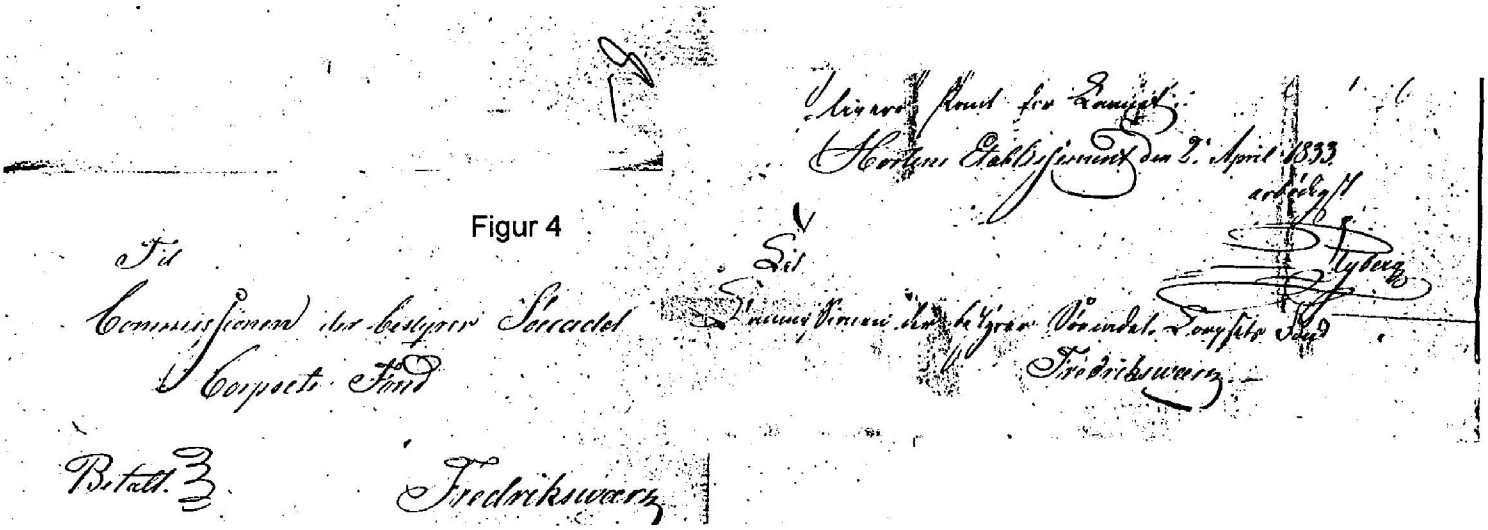

Figur 4

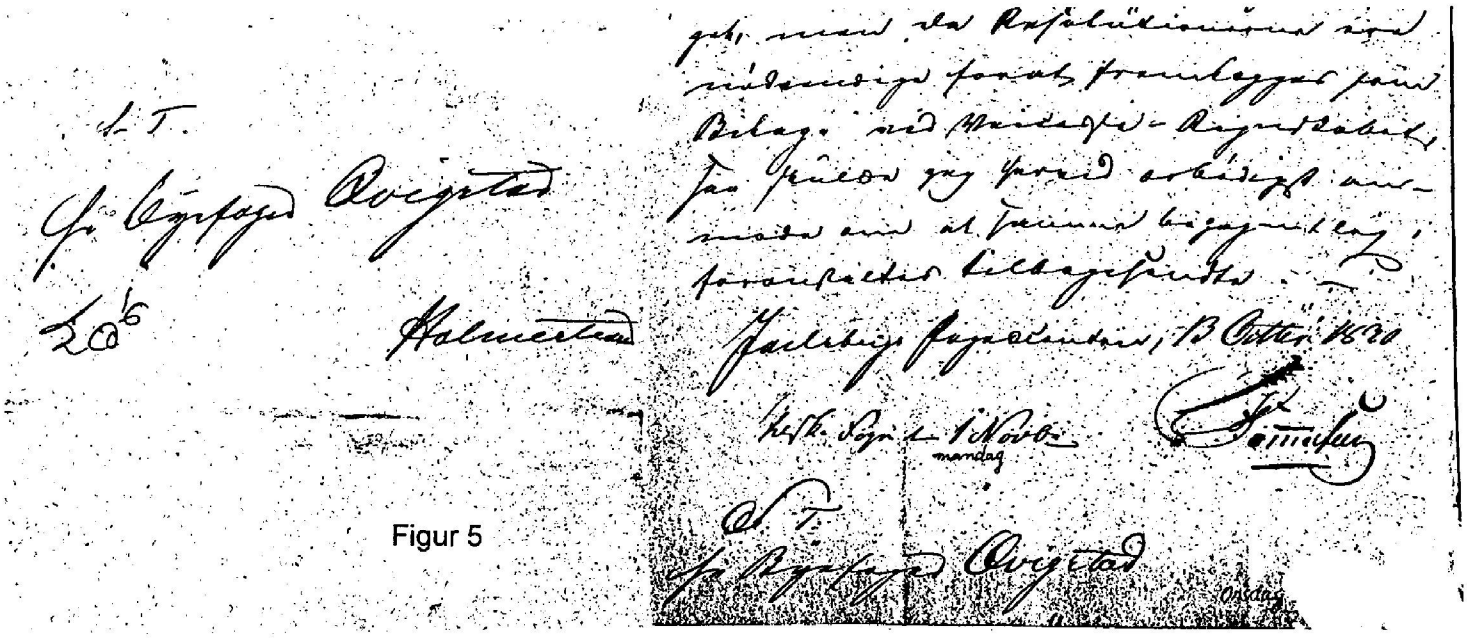

Figur 5

Dessuten foreligger et ukartert brev fra fogd Sommerfelt, datert 13.oktober 1830 til byfogden i Holmestrand, som heller ikke er satt i porto (fig nummer 5). Løsbrev med selve postmestrene ??

Poståpneriet Horten ble opprettet i 1838, og fra den tiden forsynes brevene med to karteringsnummer da Horten som underordnet poståpneri karterte kun til Tønsberg, formondtlig også til Moss, men korrespondanse den veien er ikke påtruffet.

AUKSJONSLISTE NPS / DONASJONSAUKSJON

Auksjonen er for medlemmer av NPS. Estimat er satt som et forslag, og objekter kan selges også under startpris. Skriftlige bud blir behandlet som om budgiver var til stede på møtet. Ved skriftlige bud hvor en har et høyt bud, vil tilslag bli 10 % over nest høyeste bud, eventuelt 10 % over estimat. Ved utsendelse av objekter vil porto komme i tillegg.

1. Betalt brev fra Stavanger til Falkenberg, Sverige ~~1940~~ 1840 60,-
2. Portobrev fra Christiania til Grimstad sept.1848. porto 12 sk, ... 60,-
3. Ubetalt brev fra Altona til Christiania 10.11.1854. Påskrift "via Kiel p. Dampskibet" Porto 18 sk. MEGET PENT !!! 80,-
4. Portobrev fra Doordrecht, Holland til Drammen 1859, porto 31 sk. Også portoberegninger forsiden..... 60,-
5. Francobrev Hamburg-Tromsø 1865, påskrift "via Kjøbenhavn & Christiania "Stpl. KDOPA Hamburg (stenskrift) Sandøsund bakside..... 70,-
6. KDOPA Hamburg+ Sandøsund på forsiden av dobbelt brev til Tønsberg. Porto 33 sk. På baksiden. Meget pent..... 80,-
7. Portofri sak "Moss" (antikva) til Onsø 1864. Transit Frederiksstad..... 40,-
8. Liten antikva Farsund 1861 til Lyngdal på P.f. sak. Pent..... 50,-
9. NK 4 på brev Bergen –Kjerringø 1860. Transit Nordland forside.PENT..... 150,-
10. Brev Kongsvingerbanen D til Strømmen med NK 68 mai 1897..... 50,-
11. Trykksak Chr.-Paris med NK74 og 75 1908. Returnert,-stpl forside. 2-øren skadet h.side..... 40,-
12. Postkort med NK 76 og Schw.stpl "FOKSTUEN22.XI.03". Motiv Fra Fokstuen. Uvanlig 40,-
13. Postkort med motiv Vatnahalsen, frankert NK76 stpl. torings Myrdalen 1909. Sjeldent stpl. 50,-
14. Postkort med motiv Horungstindene, sendt til London med NK 77 30,-
15. Brev med par NK 77 stpl. Chra-Bergen F i 1907 til Leipzig. Konv. noe Skjoldet v.side..... 40,-
16. Farget bunadskort med Nk 97 lokalporto, Blaker 1912..... 30,-
17. To postkort med lokalporto 2 øre 1909, Blaker 1913 og 1917..... 50,-
18. Postanvisning med Nk 102 kr 4,50 stpl. Ytre-Arne..... 30,-
19. Postkort fra Spania (frank.forsiden) med stempel "Østre Akers land-Postrute 9" Meget sjelden..... 150,-
20. Konvolutt med 20 øre Løve I og rammestpl. "Ubes.-Avd./A" og stpl. Bakside "Ukjent i Aker rute nr..." og underskrevet av tre postbud på Rutene 12, 33 og 13. Høyst uvanlig !..... 150,-
21. 20 øre Løve II på brev til Horten stpl. Trondheim-Kirkenes F 1938 20,-
22. 35 øre med V på Posttilvising 1942,s stpl Eikelandsosen. Spydhull..... 30,-
23. 2 x 10 øre Løve III på brev Fredrikstad-Bergen 1944. Sensurstpl. På forsiden "Geprüft/ Aushändigen"..... 70,-
24. Lot 7 brev med reisende Bergensbanen/Østfoldbanen og Vestfold-Banen div.litra.fra 1930-60. 70,-
25. Tre svenske brev til Norge 1943-44 sendt fra norsk flyktningehjem I Sverige. Alle med ulike sensurremser/kombinasjoner..... 100,-
26. Halvsålingsanvisning des.1945 stpl Sandvika. 20,-
27. Sensurert Rek./Express-brev til DK aug 1943 med 2 x 40 øre Løve 70,-

28. Returnert postsak Oslo 1942 med innhold etterspørsel etter pakke.....70,-
29. Brev med NK 354 stpl. Kr.p.h. GULLHOLM 70,-
30. Mottakelsesbevis med NK 354 (merket ustpl). Baksiden stp. Oppedal I Sogn 27-10-49. 50,-
31. Luftpostbrev til Natal 1948 med 2 x 50 øre Løve + 12 øre posthorn.....25,-
32. Meget pent verdibrev NK 245 og 367, Oslo Solli 1948. 50,-
33. 8 innenlandsbrev 1932-61 div stpl og frankering..... 40,-
34. Lot 5 spesialkonvolutter med motivstempler 20,-
35. Minniark Pro Aero 8 merker Sveits AFA 1181 stpl. (200,.-) 50,-
36. Lot 12 norske moderne brev/helsaker Stpl./ustpl..... 40,-
37. 8 ubrukte postkort med postale motiver, utgitt av Posten 25,-
38. Ditto 25,-
39. Postkart Lyngdal-Mandal 1863..... 40,-
40. Postkart Lyngdal-Flekkefjord, stpl. Flekkefjord 1876 50,-
41. Postkart Lyngdal- Fedde 1879 40,-
42. Postkart Lyngdal- Christianssan, stpl. 1884 50,-
43. 28 Fraktkort med ulike gummistpl.- alt til Nord-Norge 200,-
44. Lov om Postvæsenet 3.Mai 1871 (51 paragrafer) Meget pen. 150,-
45. Lov om utvidet adgang til Udstedelse af Postfrimærker (7.2.1863) 150,-
46. To postkart Lillehammer-Vestre Slidre 1875.....80,-
47. Verdikart Randsfjordbanen- Krøderen 1955 40,-
48. Stortingsproposisjon 1893 Ang. understøttelse af Privat Dampskibs-Fart. Ca.120 sider MEGET interessant lesing. 100,-
49. Norway 4 skilling av Jellestad-utgitt NF 1955. Antikvarisk 60,-
50. Centraltrykkeriets utgaver, utgitt av G. Caspersen 1941 60,-
51. "Flyet i Postverkets tjeneste"(Poststyret 1948), Norges sportel-, juster-, og stempelmerker (T.Soot-Ryen 1975) og "Veileder ved OFKs retrospektive utstilling av Norges frimerker 1855-1930 24.mai-1.juni 1930.....100,-
52. Sirkulære fra Postverket 2.jan.1945 30,-
53. Sirkulære fra Postverket 28.juni 1945 (17-45) 30,-
54. Massekorsbånd og adresseløse sendinger, 14 konv.,2 banderoler og 1 kort 30,-
55. Kr.p.h. Steinslandsgrenda på brev 30 øre Haakon..... 60,-
56. Kr.p.h. Klo, sidestpl. Stø på brev med 30 øre provisorium Haakon..... 70,-
57. Pakkeseddel i kartong Stavanger-USA 1956 med Haakon 5 kr, 2kr og 25 øre grønn. Noe brekk 50,-
58. To utenlandsbrev (hhv.Engl./Fr.) med 65 øre Haakon 1958 og ett med 65 øre Nordens svaner til Fr..... 50,-
59. Postkort (Postsak) fra "Postinspektionen Sødra Distriktet, Sverige Til Avispostkontoret,Kristiania (1879) 50,-
60. 10 stk. divers brev/ kort fra Europa. Noe til Norge ..... .40,-
61. Lot 5 ubrukte helsaker, alle stpl PRØVE (Postskolen ??) 50,-
62. 5 øres brevkort TØNSET 4.11.79 til Chra. Stpl RØROSBANEN 30,-
63. 5 øres helsak Hjørrendfjord 1896(Enrings), 5øres helsak oppfr. Med NK 97 til Sverige. 15 øres helsak til Finland 1924 og følgebrev med NK 77 + 79 (1904) 100,-
64. Tre eksotiske brev til Norge,Egypt(banderole),Etiopia og Israel(1950)..... 40,-
65. Liten lot brev fra Frankrike (1838-moderne). Noe spennende.....100,-

66. Morsomt postkort Belgia-Norge 20,-
67. Rek.brev Belgia-Norge 1908 frankert med 5 x AFA 71 (baksiden).
Satt i porto "40" på forsiden og "2" (dobbeltvektig-riktig porto 75 c) 50,-

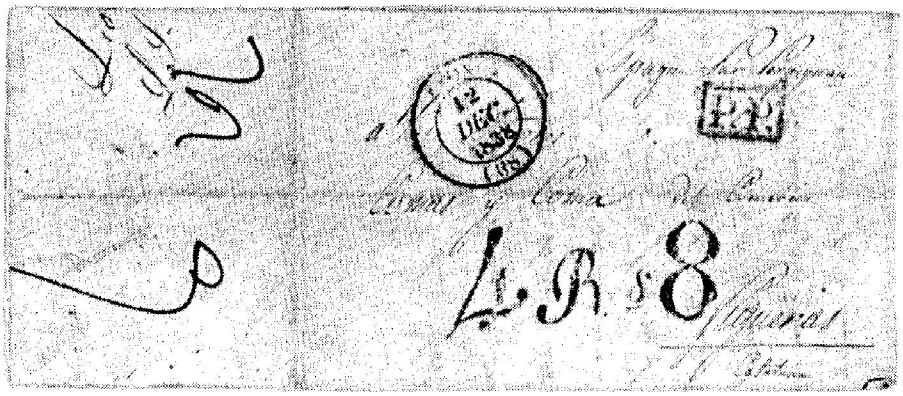

68. Brev 1838 Lyon -Figueras , skrevet Espagne par Perpignan, og porto-
Stempel 4 Rs 8 og P.P. i ramme. Dekorativt! 80,-
69. Stussbrev fra Frankrike til Sverige (1Fr.50 c.) 1928, frankert med
30 Gustav profil og videresendt.. 50-,
70. Vakkert brev Engl.-Norge 1872 med par AFA 28 og portoavregn.
Stpl. På forsiden 3 d. Chra.Omk. på baksiden. 120,-
71. Trykksak Engl.-Norge 1884 med AFA 55. Skrevet pr S/S Norge 60,-
71 A Pakkefølgebrev med 60 pf. Hitler sendt fra Gohfeld til SS Unter-
Scharführer Willy Heigel, SS Panzergarage Nord, Sudetenland 1941.....200,-
72. Meget pent brev Gand,Belgia-Norge 1865 via Svinesund.....100,-
73. Oblat fra flygeblad under krigen,motiv Gast som plukker tyskere,
20 + 20 øre "Lofoten 4 mars 1941" –tagget 2 sider vinkel 60,-
74. Ditto tagget tre sider 60,-
75. Ditto tagget tosidig v.side og overkant 60,-
76. Quisling med rep rundt halsen "30 stk. sølv" tagget v.side og nede 60,-
77. Ditto, tagget tre sider 60,-
78. Ditto tagget opp og v.side 60,-
79. Hitler i redningsbøye- 30 øre i par tre og tosidig takket 200,-
80. Ditto, tagget v.side og oppe..... 60,-
81. 15 øre motiv tysker som stjeler husdyr "Alt for Tyskland" 3-sidig tg. 60,-
82. Ditto 3-sidig tagget 60,-
83. Ditto tosidig tagget 60,-
84. Ditto tosidig tagget..... .60,-

Lykke til med budgivning. Her skulle være noe for enhver smak. Skulle det komme flere objekter inn, vil disse bli satt opp på selve møtet. Så langt ser dette ut til å bli en morsom auksjon med mye rart. Håper vi kan greie å lage en tilsvarende neste høst,- det er jo bare en gang i året. Skriftlige bud sendes til :

NPS v/ Ivar Sundsbø Postboks 4369 Torshov 0402 Oslo.

Husk at formannen også samler på frimerker/ brev. Frankering med 3,20 svane uten verdisiffer er jo ikke å forakte.....

NORWEGIAN AIR MAIL

Egil H Thomassen

Boken omfatter norsk luftposthistorie, samt oversikt over luftpostruter, portotakster for luftpost, luftpostsærstempler, lufthavnstempler, luftpost-frimerker og etiketter, aerogrammer, flyveblad og en litteraturfortegnelse.

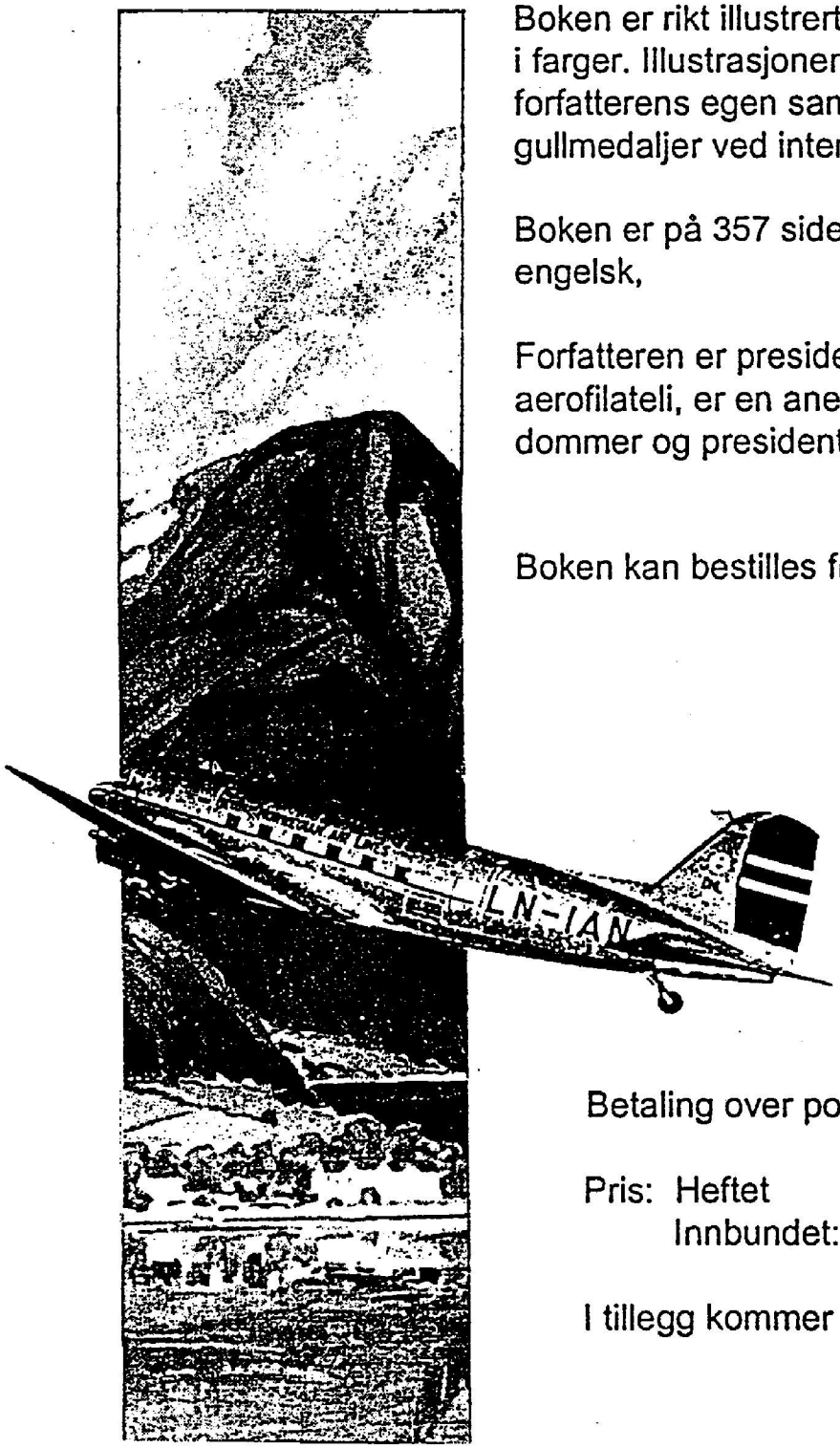

Boken er rikt illustrert, og mange av bildene er i farger. Illustrasjonene er hentet fra forfatterens egen samling, som er tildelt store gullmedaljer ved internasjonale utstillinger.

Boken er på 357 sider og den er skrevet på engelsk,

Forfatteren er president i FIP's kommisjon for aerofilateli, er en anerkjent internasjonal dommer og president i Norsk Filatelistforbund.

Boken kan bestilles fra: Filatelistisk Forlag AS
Postboks 65
5032 MINDE

Betaling over postgiro: 0808 44 73716

Pris: Heftet Kr. 475,-
Innbundet: Kr. 575,-

I tillegg kommer porto. Innenlands: Kr. 45,-
Norden: Kr. 60,-